

T.C
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH BİLİM DALI
ESKİÇAĞ TARİHİ ANABİLİM DALI

AFYONKARAHİSAR YÜZEY ARAŞTIRMALARI
KAPSAMINDA AKARÇAY HAVZASI VE ÇEVRESİNDE
TESPİT EDİLEN İLK TUNÇ ÇAĞINA AİT PİŞMİŞ
TOPRAK KADIN FİGÜRİNLERİ

Özden Hale ÖZTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Özdemir KOÇAK

Konya- 2024

Bu çalışma, 03/06/2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı Programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

**Savunma
Tez Jürisi**

Prof. Dr. Özdemir KOÇAK (Danışman Adı ve Soyadı)
Selçuk Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi

Doç. Dr. Murat TURGUT (Üye)
Selçuk Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi

Prof. Dr. Fatih Mehmet BERK (Üye)
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi

Not: Tez Savunma Jürisi isimlerinin yer aldığı bu sayfa kapaktan hemen sonra gelecek şekilde ve imzasız olarak konulmalıdır.

İçindekiler

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
1. Akarçay Havzasının Yerşekilleri Özellikleri.....	1
2.Figürinlerin Bulundukları Yerleşmelerin Konum Özellikleri.....	4
3. Akarçay Havzasından Kazılarla veya Farklı Yollarla Afyonkarahisar Müzesi'ne Giden Bazı Buluntular:	7
3.1.Üçhöyük Figürini.....	7
3.2.Kaklık Figürini	8
3.3.Kaklık Figürini	9
3.4.Karaoğlan Figürini	10
3.5.Çıkırcık Figürini.....	11
3.6.Bavurdu Figürini/İnsan Yüzlü Kap	11
3.7.Geliş Yeri Bilinmeyen Figürin/İnsan Yüzlü Kap.....	12
4.Afyonkarahisar Yüzey Araştırmalarında Tespit Edilen p.t. Figürinler:	14
4.1.P.t. Figürinler	14
4.1.1.Yerleşmeler ve Konumları.....	15
4.1.2.Buluntular	17
4.1.2.1.P.t. Figürinler	17
4.1.2.1.1.Ahaların Çeşmesi Figürini.....	18
4.1.2.1.2.Asarcık Figürini.....	20
4.1.2.1.3.Pazarcık Figürinleri	22
4.1.2.1.3.1.Pazarcık Figürini 1	22
4.1.2.1.3.2.Pazarcık Figürini 2	24
4.1.2.1.3.3.Pazarcık Figürini 3	25
4.1.2.1.4.Ablak Höyük Figürini.....	26
4.2.Disk Yüzlü p.t. Figürinler	30
4.2.1.Yerleşmeler ve Konumları.....	31
4.2.2.Buluntular	33
4.2.2.1.Ayvathlı Figürini	33
4.2.2.2.Höyükardı Figürini.....	35
4.2.2.3.Çorca İnsan Yüzlü Kap Parçası.....	37
4.2.2.4.Pazarcık Figürini.....	39
5.Genel Değerlendirme	43
KAYNAKÇA.....	46
Harita, Resim ve Çizimler.....	53

ÖZET

Akarçay havzası Orta Anadolu ile Batı Anadolu arasındaki bağlantıyı sağlayan önemli bir topoğrafik özelliğe sahiptir. Bu havzanın en batısından Eber Gölü'ne doğru uzanan Akarçay Irmağı, bölgenin zirai üretimi kadar hayvancılık potansiyeline şekil verir. Böylece havzanın çevresinde çok sayıda irili ufaklı yerleşme varlıklarını sürdürebilmek için gerekli zemine kavuşmuş olur. Bu yerleşmelerin tüketimle ilgili gereksinimleri kadar toplumsal yaşantıları ve inançla ilgili de endişelerinin olması kaçınılmaz bir durumdur. Bunun sonucunda Anadolu'da geniş bir çevrede kabul gören ve dinsel beklentilerle ilgili olduğu düşünülen kadın tasvirleri bu bölgede de karşımıza çıkar. Afyonkarahisar ve çevresinde uzun zamana yayılan çalışmalarda tespit edilen farklı tiplerdeki figürinler bölgenin en özel buluntuları arasında sayılabilir. İhsaniye ilçesinden Bolvadin'e kadar uzanan alanda karşımıza çıkan bu figürinler, Akarçay havzasında ve yakın çevresindeki kültürel ve dinsel inançların anlaşılması bakımından önemlidir. Bu çevrede iki figürin tipinin daha çok öne çıktığı anlaşılır. Bunlardan ilki Paşadağ silsilesi üzerinde Ahaların Çeşmesi, Pazarcık ve Asarcık yerleşmelerinde karşılaşılan oturur vaziyette ve küt bacaklı olarak tasvir edilen figürinlerdir. Akarçay havzasının batı yarısından itibaren ise disk yüzü figürinler ile insan biçimli kaplara yapılan disk yüzü betimlemelerin dikkat çekici bir şekilde arttığı ve farklı tipleriyle karşımıza çıktığı görülür. İç Batı Anadolu bölümünün kuzeyinde, özellikle Demircihöyük ve Küllüoba gibi yerleşmelerden bilinen söz konusu İTÇ figürinlerinin Sincanlı Ovası, İhsaniye, Afyonkarahisar il merkezi çevresinde farklı yerleşmelerde de karşımıza çıkması bunların dağılımı ve sınırlarının belirlenmesi konusunda önemli verilerdir. Bu havzada Çıkrik, Bavurdu (Alanyurt), Kaklık Mevkii Mezarlığı'ndan bilinen örneklerle ek olarak bizim tespit ettiğimiz Ayvatlı, Çorca ve Höyükardı örneklerinin, disk yüzü figürinlerin ve insan biçimli kapların tanımlanmasına ve güney yayılımının anlaşılmasına katkı sağlayacağı açıktır. Bu çalışmada, sözü edilen buluntuların yerleşimleri, tipolojik özellikleri, karşılaştırmaları ve tarihlendirme önerileriyle ilişkili bir değerlendirme yapılacaktır¹.

¹ Çalışmalarımız T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni, Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü ve Türk Tarih Kurumu'nun desteği ile gerçekleştirildi. Bu kurumlara ve yetkililerine teşekkür etmek isteriz: Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü, "Akarçay Havzasında İlk Tunç Çağ'a ait Kadın Figürinleri ve İdolları" (Proje no: 22203016); "2008-2009 Yılları Afyonkarahisar ve Çevresi Yüzey Araştırmaları ve Yukarı Çaybelen Köyü Kazı Ön Çalışmaları" (Proje no: 08401013); "Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2017-2018 Yılları Arkeolojik Yüzey Araştırmaları" (Proje no: 17401020); "Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2019 Yılı Yüzey Araştırmaları ve Harita Çalışmaları" (Proje no: 19401082) "Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2020 Yılı Arkeolojik Yüzey Araştırmaları ve Harita Çalışmaları" (Proje

ABSTRACT

Akarçay basin has an important topographic feature that provides the connection between Central Anatolia and Western Anatolia. The Akarçay River, which extends from the westernmost part of this basin to the Lake Eber, shapes the livestock potential as well as the agricultural production of the region. Thus, many large and small settlements around the basin will have the necessary ground to continue their existence. It is inevitable that these settlements have concerns about social life and belief as well as their consumption-related needs. As a result, depictions of women, widely accepted in Anatolia and thought to be related to religious expectations, also appear in this region. Different types of figurines discovered during long-term studies in Afyonkarahisar and its surroundings can be considered among the most special finds of the region. These figurines, which we encounter in the area extending from İhsaniye district to Bolvadin, are important in terms of understanding the cultural and religious beliefs in the Akarçay basin and its immediate surroundings. It is understood that two types of figurines were more prominent in this environment. The first of these is the figurines depicted as sitting and with stubby legs, encountered in the Ahaların Çeşmesi, Pazarcık and Asarcık settlements on the Paşadağ range. Starting from the western half of the Akarçay basin, it is seen that the disc-faced figurines and disc-faced depictions on human-shaped vessels have increased noticeably and come in different types. The fact that the EBA figurines in question, known from settlements such as Demircihöyük and Küllüoba in the north of the Inner Western Anatolia region, are also encountered in different settlements around the Sincanlı Plain, İhsaniye and Afyonkarahisar city center, is important data on determining their distribution and borders. In addition to the known examples from the Çıkırık, Bavurdu (Alanyurt), Kaklık Mevkii Cemetery in this basin, it is clear that the Ayvatlı, Çorca and Höyükardı samples we identified will contribute to the identification of disc-faced figurines and human-shaped vessels and to the understanding of their southern spread. In this study, an evaluation will be made regarding the locations, typological features, comparisons and dating suggestions of the mentioned finds.

no: 20401083); “Bolvadin Üçhöyük Yerleşmesi ve Çevresinde 2021 Yılı Yüzey Araştırmaları, Harita Alımları ve Jeofizik Çalışmalar” (Proje no: 21401092). Tez çalışmamız devam ederken, bu konuyla ilgili bir kitap bölümünde yayın gerçekleştirilmiştir: Ö. Koçak- M. Bilgin- H. Öztürk- Ö. Esen, “Akarçay Havzasının Batısında Disk Yüzlü Figürinlere ait Yeni Bir Grup Örnek”, *Prof. Dr. Salih Çeçen’e Armağan*, eds. İ. Albayrak- L. G. Gökçek- N. Yıldırım- K. Toptaş, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 2023, 101-116.

ÖNSÖZ

Afyonkarahisar ili ve ilçeleri çevresinde 2002 yılında başlayan ve uzun bir süre boyunca sürdürülen yüzey araştırmaları, İç Batı Anadolu çevresinin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel tarihinin anlaşılması bakımından oldukça yararlı olmuştur. Bu çalışmaların devamında 2020-2023 yılları arasında Bolvadin Üçhöyük yerleşmesinde yürütülmeye başlanan ve halen devam eden kazılar, yüzey araştırmalarında elde edilen verilerin daha kesin bulgularla desteklenmesini sağlayacaktır. Benim de son dönemlerde içinde bulunduğum bu çalışmalar sırasında bir grup pişmiş toprak figürin/idol öne plana çıkmış, bunların ortak bir kültürel havzaya işaret ettiği anlaşılmaya başlayınca “Akarçay Havzasında İlk Tunç Çağ’a ait Kadın Figürinleri ve İdoller” başlıklı bu tez çalışmasının konusu ortaya çıkmıştır. Burada, beni bu çalışmalara sevk eden danışman hocam Prof. Dr. Özdemir KOÇAK’a teşekkür etmeyi bir borç bilmekteyim².

² Tez çalışmamız Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğünün desteği ile gerçekleştirildi. Bu kuruma ve yetkililerine teşekkür etmek isteriz: Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü, “Akarçay Havzasında İlk Tunç Çağ’a ait Kadın Figürinleri ve İdoller” (Proje no: 22203016)

1. Akarçay Havzasının Yerçekilleri Özellikleri

Afyonkarahisar çevresinin önemli bir kısmı İçbatı Anadolu Bölümü içerisinde yer alır. Bu çevrede Akarçay Irmağı'nın oluşturduğu havza bölgenin adeta merkezi konumundadır. Bu havzanın batısı ve güneyinde Sincanlı Ovası, Küçük Ova, Sandıklı Ovası, Şuhut Ovası, Çölovası gibi irili ufaklı ovalar konumlanır.

Kuzeybatı-güneydoğu yönde uzanan ve ortalama 130 km uzunlukta, 20 km genişlikteki Akarçay havzası batıda İhsaniye-Sinanpaşa-Afyonkarahisar merkezden doğuda Akşehir-Tuzlukçu'ya, güneyde Şuhut ve Karaadilli çevresine doğru olan alanı kapsar (Harita 1). 7340 km²'lik bir drenaj alanına sahip olan bu kapalı havzada ovalık alanlar 2985 km²'lik yer kaplar. Havzanın yaklaşık %80'i Afyonkarahisar il sınırlarında, kalanı da Konya il sınırları içindedir. Akarçay havzasının batısında Sincanlı Ovası, güneyinde Şuhut Ovası, kuzeyinde Afyonkarahisar ve Bolvadin Ovası, doğusunda Akşehir Ovası yer alır. Bu havzanın yükseltisi 960 m ile 2611 m arasında değişir³.

Ege ve İç Anadolu bölgeleri arasında geçiş bölgesi iklimi gösterir ve yıllık yağış ortalaması 436.1 mm'dir⁴.

Akarçay havzasının en önemli göl ve ırmakları Eber Gölü, Akşehir Gölü, Karamık Gölü, Akarçay Irmağı ve Kali Çayı'dır. Akarçay Irmağı yaklaşık 144 km, Kali Çayı yaklaşık 75 km uzunluktadır ve Çay-Bolvadin sınırında bu iki ırmak birleşerek Eber Gölü'ne doğru uzanır⁵.

Akarçay Irmağı Afyonkarahisar çevresine adeta hayat vermektedir. Irmak, bölgedeki dağ silsilelerinin arasındaki doğal güzergah üzerinde kuzeybatı-güneydoğu yönünde ilerler ve Bolvadin ilçesi civarında deltalar yaparak Eber Gölü'ne ulaşır. Akarçay'ın oluşturduğu verimli havzanın etrafında tarihöncesi dönemlerden itibaren pekçok yerleşme konumlanır (Harita 1). Yapılan araştırmalar bu canlılığın Neolitik Çağ'dan itibaren başladığına işaret eder. Neolitik Çağ'dan sonra Kalkolitik Çağ ve İlk Tunç Çağ'da bu canlılık düzenli bir şekilde artarak devam eder. Yapılan yüzey araştırmaları bölgenin İTÇ'daki yoğun yerleşim dokusuna işaret eder. Özellikle İT1-

³ Ardos, 1978, 30, 63, 70; Darkot-Tuncel 1988, 11; Kargioğlu vd 2008, 33; Yılmaz 2005, 4; *Akarçay Havzası Kuraklık Yönetim Planı. Yönetici Özeti*, 2015, 1 vdd.; *Akarçay Havzası Sektörel Su Tahsis Planı Hazırlanması Projesi. Sektörel Su Tahsisi Eylem Planı ve Genelgesi (2019-2024)*, 2018; *Akarçay Havzası Taşkın Yönetim Planı*, 2019: 5 vdd.; Kuzay-Tombul, 2020: 53-54.

⁴ *Akarçay Havzası Kuraklık Yönetim Planı. Yönetici Özeti*, 2015, 4.

⁵ *Akarçay Havzası Kuraklık Yönetim Planı. Yönetici Özeti*, 2015, 5.

İT2 dönemlerinde bu havzada elverişli hemen her alan iskana tabi tutulmuştur. Bölgenin İTÇ'daki bu yoğun iskanının yanında sosyal ya da kültürel bakımlardan da zenginlik gösterdiği anlaşılr. Yapılan kazı ve araştırmalarda elde edilen buluntular, bu duruma işaret etmektedir.

Akarçay Irmağı İhsaniye ve Sinanpaşa çevresinden ilk kaynaklarını alarak Afyonkarahisar il merkezi üzerinden Çobanlar'a doğru uzanır, buradan Bolvadin'in güneyinde delta yaparak Eber Gölü'ne dökülür. Bu havza Orta Anadolu'dan gelerek Ege ve Marmara bölgelerine doğru uzanan doğal yolun en can alıcı uzantısını oluşturur⁶. Eber Gölü ve Akarçay Irmağı'nın birleştiği bir alanda konumlanan ve bölgenin en büyük yerleşmesi olan Bolvadin Üçhöyük de bu bağlantı üzerindeki ana istasyon olmalıdır. Üçhöyük yerleşmesinden Akarçay'ın kuzeybatıdaki ilk kaynaklarına kadar uzanan alanda karşımıza çıkan prehistorik iskanlar, bu havzanın oluşturduğu zenginliğin işaretidir.

Aslında Afyonkarahisar çevresinde figürin geleneğinin geçmişi Neolitik Çağa kadar gitmektedir. Çölovası'nda Büyük Çataltepe, Şuhut Ovası'nın güneyindeki dağlık kesimde İçikli Üçin gibi yerleşmelerde ele geçen örnekler hem bölgenin Neolitik Çağ kültürleri açısından ve hem de Göller Yöresi ile bağlantıların anlaşılması bakımından önemlidir⁷.

Ancak bölgenin tarihöncesi dönemleri ile ilgili bilgilerimiz Kusura, Kaklık ve Karaoğlan çevresinde yapılan kısa süreli kazı çalışmaları ile sınırlı kalmaktadır⁸. Bu havzanın kabaca doğusunda, Eber Gölü ve Akarçay Irmağı'nın birleştiği bir noktada konumlanan Bolvadin Üçhöyük yerleşmesinde 2020 yılında başlayan kazıların bu boşluğu dolduracağı açıktır. Bu durum bölgenin erken dönem kültürlerinin ve sanatının anlaşılması ve yorumlanması bakımından da önemlidir. Nitekim bu yerleşmede önceki

⁶ Ardos, 1978, 30, 70; Darkot-Tuncel 1988, 11; Taş-Yakar 2010, 71-72; Kargioğlu vd 2008, 33; *Akarçay Havzası Kuraklık Yönetim Planı. Yönetici Özeti*, 2015, 3 vdd.; *Akarçay Havzası Sektörel Su Tahsis Planı Hazırlanması Projesi. Sektörel Su Tahsisi Eylem Planı ve Genelgesi (2019-2024)*, 2018; Kuzay-Tombul, 2020: 53-54; *Akarçay Havzası Taşkın Yönetim Planı*, 2019: 5 vdd.; *Afyonkarahisar İli Doğa Turizmi Master Planı*, 31.

⁷ Koçak, 2016; Koçak-Bilgin, 2010.

⁸ Lamb, 1936; Lamb, 1937; Topbaş vd., 1998:

yıllarda ele geçen ünik bir p.t. figürin parçası ve ilk dönem kazılarında ele geçen Tunç Çağına ait idoller bu bakımdan dikkat çekicidir⁹.

Bu çalışmada Afyonkarahisar ili ve ilçelerinde yürütülen yüzey araştırmaları sırasında Akarçay havzasının bu ilin sınırlarına karşılık gelen alanlarında ve bu alanın yakın çevresinde tespit edilen figürinler konu edinilmiştir. Bunun aynı havzada farklı yollarla ele geçen ve Afyonkarahisar Müzesi'nde korunan figürinler de yeri geldiğinde değerlendirmeye alınmıştır.

⁹ Gündoğan-Aydingün, 2005, 33, 136; M. Üyümez- Ö. Koçak- M. Bilgin- İ. Baytak-T. Uğur- Ü. Akkemik, “Bolvadin Üçhöyük 2021-2022 Yılı Kazıları”, 43. *Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu* (Yayında).

2.Figürinlerin Bulundukları Yerleşmelerin Konum Özellikleri

Akarçay havzası ve yakın çevresinde tespit edilen figürinlerin bulundukları yerleşmelerin yaklaşık yarısının büyük ve orta ölçekte iskanlar oldukları görülür (Resim 8-28). Bu yerleşmeler verimli ve geniş tarım alanlarına, güçlü su kaynaklarına sahiptirler ve her biri havzanın önemli yol güzergahları üzerinde konumlanır (Harita 1). Bunlardan Bolvadin Üçhöyük yerleşmesi bölgenin adeta bir metropolü konumundadır ve 50 hektarlık yayılımıyla geniş bir territoryuma hükmeder. Üçhöyük'le beraber Ablak Höyük ve Çorca Höyüğün büyük ölçeklerde iskanlar oldukları görülür. Bu üç yerleşmenin de stratejik konumlarından dolayı Tunç Çağında önemli gelişim kazandıkları ve MÖ 2. Bin yıl içerisinde bu büyümelerini sürdürerek bölgenin belki de önemli siyasal oluşumları haline geldikleri düşünülebilir¹⁰.

Disk yüzlü figürinlerin tespit edildiği Ayvatlı Höyük ve Çıkrık Höyükler de stratejik noktalarda konumlanan Tunç Çağ iskanlarıdır ve orta ölçekte büyüklük verirler (Harita 1)¹¹.

Bayat ilçesinin yakın çevresindeki Ahaların Çeşmesi, Pazarcık ve Asarcık yerleşmeleri küçük ölçekte iskanlardır. Bunlardan Akarçay havzasının doğu yönde İç Anadolu'yla önemli bağlantı yolları üzerinde konumlanan Pazarcık ve Asarcık tepesüstü/yamaçlar üzerinde gelişim göstermişlerdir (Resim 8-15). Daha çok dağlık yerleşim özellikleri veren bu üç iskanda da zengin bir figürin geleneği görülür¹². Karaoğlan ve İsmailköy Höyükardı yerleşmeleri de (Harita 1) Akarçay Irmağı'nın batısında ve ilk kaynakları üzerinde, verimli tarım alanlarıyla çevrili küçük ölçekte iskanlardır¹³. Figürin ve insan biçimli kapların ele geçtiği diğer yerler arasında Kaklık Mevkiindeki İTÇ mezarlığı ve buradaki bir figürin parçası ile Bavurdu (Alanyurt) Köyü'ndeki yol çalışmaları sırasında tespit edilen insan biçimli bir testiyi de burada söylemek gerekir (Resim 2, 4, 6)¹⁴.

¹⁰ Koçak-Peker-Bilgin-Küçükbezci, 2019; Koçak-Bilgin-Küçükbezci, 2019; Koçak-Esen-Kızgut-Koçak 2020; Koçak-Baytak-Yavuz-Esen, 2022.

¹¹ Koçak 2010, 292; Koçak, 2011, 261-276; Koçak 2013, 21; Koçak-Bilgin-Küçükbezci 2019; Koçak-Esen-Kızgut-Kaya, 2019, 246, 249-250, 260.

¹² Koçak-Işık 2007, 359-361; Koçak 2011, 261-276; Koçak 2013, 20-21; Koçak-Bilgin-Küçükbezci 2019; Koçak-Baytak-Yavuz-Esen, 2022, 59.

¹³ İlaslı, 1992; Topbaş-Efe-İlaslı 1998; Koçak-Esen-Kızgut-Koçak 2020, 217-218, 229-230.

¹⁴ Topbaş-Efe-İlaslı 1998; Sözen, 1999, 16, Levha XIV; Demirkol, 2019, 58-59.

Sözen, 1999, 16, Levha XIV.								
İhsaniye Burhaniye Köyü Kaklık Mev. Mezarlık		+	+					Mezarlık/ Düz yerleşme (1135)
Topbaş-Efe-İlaslı 1998; Gündoğan-Aydingün 2003, 64. Yerleşme: GKÇ, İT1 Mezarlık: İT2, 3								
Karaoğlu Mevkii Afyon/Merkez/			+					Höyük (1053) 3 80x120
İlaslı, 1992; Topbaş-Efe-İlaslı 1998. İT2, 3								

Bu havzada tespit edilen figürinler genel olarak İTÇ özellikleri göstermektedir. Ancak aşağıda da açıklayacağımız gibi bu bölgede farklı tiplerdeki kadın tasvirleri Neolitik Çağdan Demir Çağına kadar bir süreklilik göstermektedir. Burada incelediğimiz veya karşılaştırma amacıyla değerlendirdiğimiz Kaklık Mevkii mezarlık (Resim 2, 31: 11) ve Ablak Höyük (Kat. No: 6, Resim 29: 6, 31: 15) örneklerinde olduğu gibi bunların bazıları GKÇ veya OTÇ özelliklerini bünyelerinde taşımaktadır. Bu çalışmamızda konudan çok fazla uzaklaşmama adına, daha erken ve daha geç örneklere girmeden İTÇ'yla en yakın konumdaki bu gibi örnekler kültürel gelişim ve sürekliliğe işaret etmek adına burada değerlendirilmektedir.

3. Akarçay Havzasından Kazılarla veya Farklı Yollarla Afyonkarahisar Müzesi'ne Giden Bazı Buluntular:

Çalışmamızın ana malzemesini Afyonkarahisar yüzey araştırmalarında tespit edilen on adet figürin oluşturmaktadır. Bu figürinler dışında bölgede bulunmuş olan ve günümüzde Afyonkarahisar Müzesi'nde korunan, çoğunluğu disk yüzlü figürinler/insan biçimli kaplara ait örnekler sadece genel envanter bilgileri ile verilmektedir. İlgili bölümlerde, yeri geldiğinde bu örnekler karşılaştırma amaçlı olarak kullanılacaktır.

- Bolvadin İlçesi Üçhöyük yerleşmesi (p.t. figürin) (Resim 1)
- Afyonkarahisar Merkez İlçesi Kaklık Mevkii Mezarlık (p.t. figürin) (Resim 2)
- Afyonkarahisar Merkez İlçesi Karaoğlan Mevkii (p.t. figürin) (Resim 3)
- Afyonkarahisar Merkez İlçesi Kaklık Mevkii Mezarlık (disk yüzlü p.t. figürin) (Resim 4)
- Afyonkarahisar Merkez İlçesi Çıkrık (disk yüzlü p.t. figürin) (Resim 5)
- Bavurdu (Alanyurt) (disk yüzlü p.t. figürin/insan biçimli kap) (Resim 6)
- Afyonkarahisar çevresi (disk yüzlü p.t. figürin) (Resim 7)

3.1.Üçhöyük Figürini

Üçhöyük figürininin belden aşağısı kırıktır. Elleriyle yanaklarını tutar pozisyonda tasvir edilen figürin yuvarlak başlı, düz yüzlü ve uzun boyunludur. Başında polos şeklinde bir başlık vardır, yüzde saçlar, göz çizgileri, ağız yiv bezeme şeklinde verilmiş, göz bebekleri nokta şeklinde tasvir edilmiştir. Uzun boyun üzerinde dört sıra paralel kazımlarla kolyeler işlenmiş, omuzda kasları gösteren kazımlar mevcuttur, gövdenin üst kısmında yiv bezeme şeklindeki çapraz bantların arasında kabartma yöntemiyle göğüsler verilmiş, göğüs uçları noktalarla vurgulanmıştır. Ellerini yüzüne yerleştirme şekli şaşkınlık, korku ya da üzüntülü bir kadın tasvirine işaret sayılmaktadır. Bu haliyle Anadolu figürin geleneğinin en gözde örnekleri arasında sayılır (Harita 1, Resim 1, 31: 14)¹⁵.

¹⁵ Bilgi, 2012, 349, Fig. 1015; Aydıngün, 2005, 136, PT 49.

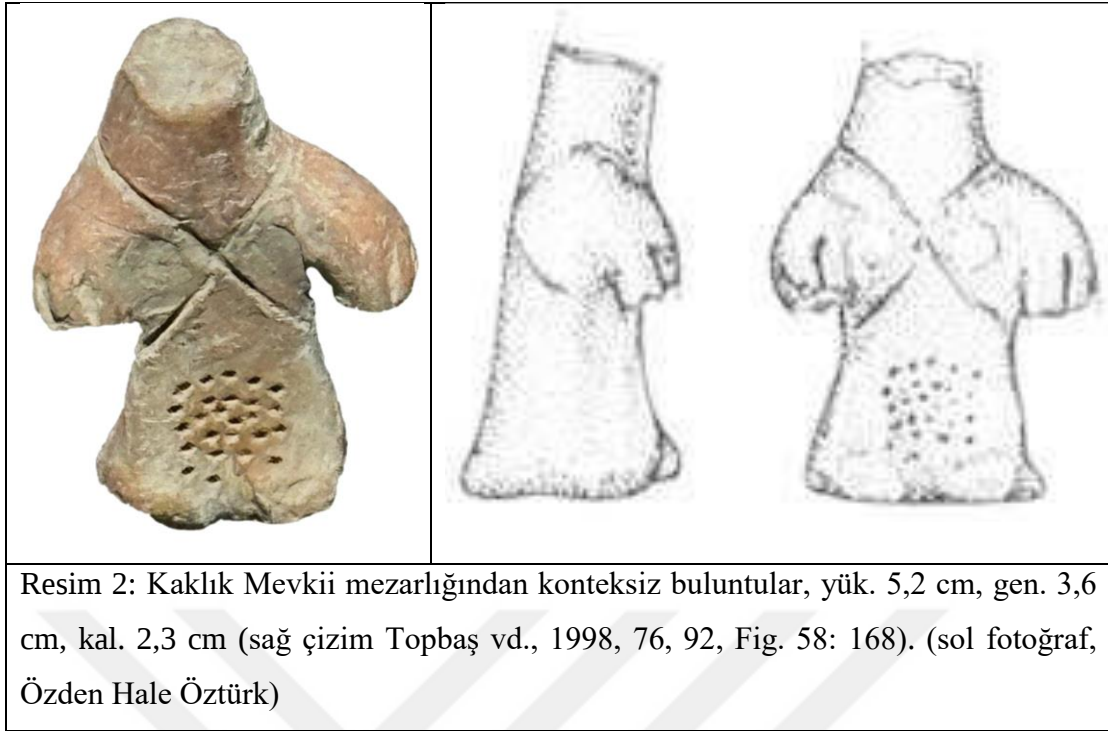

3.2.Kaklık Figürini

Kaklık mezarlık B alanında ele geçen figürinin başı kırıktır ve kolları da dirsekten itibaren kırıktır. Kalçadan dik olarak öne doğru çıka küt bacakların ayak uçlarında kırıklar vardır. Oturur vaziyetteki figürinin önü içbükey arkası dışbükey çıkıntılıdır, omuz kısmı çıkıntılı, kalın boyunludur. Omuzlarda kazımayla işlenen üç adet yiv omuz kaslarına işaret sayılmaktadır. Gövde üzerinde omuzdan bele bağlanan çapraz bant arkada devam eder. Belden aşağıda kare şeklinde oluşturulan alanda kadınlık organı yer alır, kıllar batırma noktalarla belirtilmiştir (Harita 1, Resim 2, 31: 11)¹⁷.

¹⁶ Afyonkarahisar Müzesi env. No. E.10002

¹⁷ Topbaş vd., 1998, 76, 92, Fig. 58: 168. Ayrıca bkz. Aydıngün, 2005, 135, PT 48.

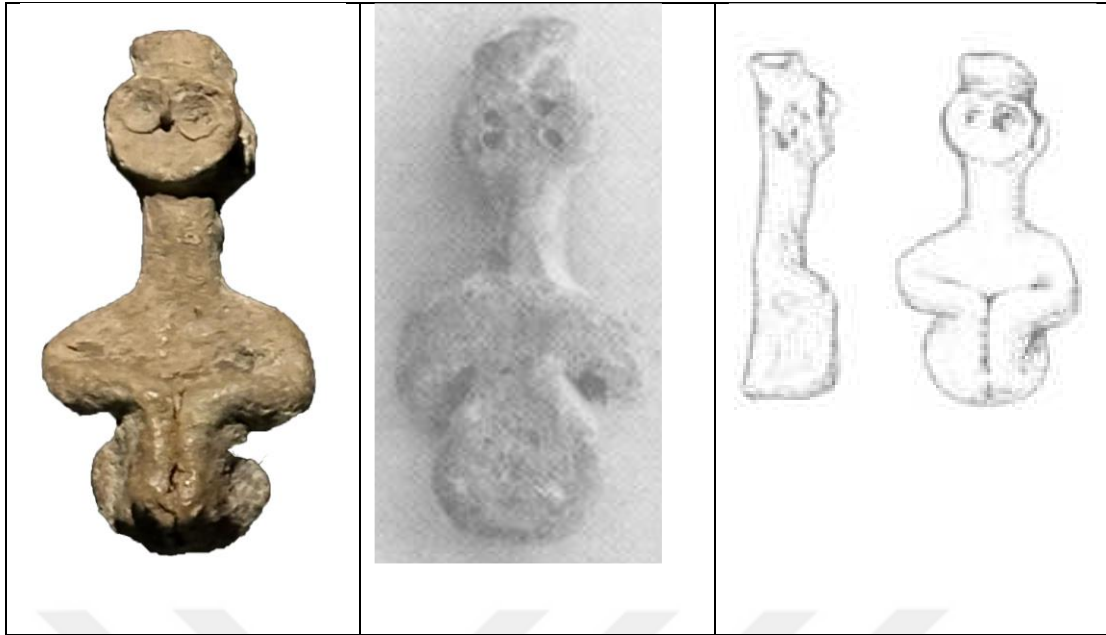

Resim 2: Kaklık Mevkii mezarlığından konteksiz buluntular, yük. 5,2 cm, gen. 3,6 cm, kal. 2,3 cm (sağ çizim Topbaş vd., 1998, 76, 92, Fig. 58: 168). (sol fotoğraf, Özden Hale Öztürk)

3.3.Kaklık Figürini

Kaklık Mevkii 1 nolu mezar B Alanındaki figürin bütünüyle korunmuş olarak günümüze gelmiştir. Disk yüzlü, uzun boyunlu, başının arkasına doğru uzanan polosunu ile, kolları dizlerinin üzerinde birleştirilmiş, oturur vaziyette tasvir edilen bir figürüdür. Uzun kollar gövdenin ortasına doğru yaklaştırılıp dizlerle birleşerek aşağıdaki bacaklarla bütünleştirilmiştir. Bastırma tekniği ile betimlenmiş göz çukurları arasında burun öne çıkarılmıştır. Kulaklara ikişer küpe deliği açılmıştır (Harita 1, Resim 3, 31: 4)¹⁸.

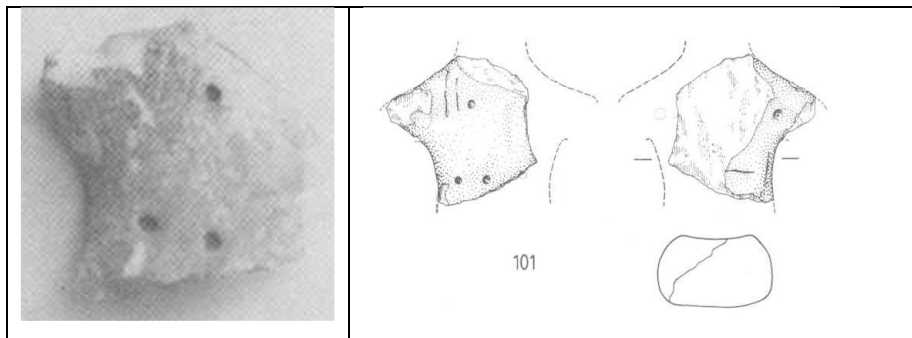
¹⁸ Topbaş vd., 1998, 88, Fig. 110; Aydıngün, 2005, 134, PT 47; Bilgi, 2012, 297, Fig. 854.

Resim 3: Kaklık Mevkii B Alanından mezar buluntuları, Mezar 1, Afyonkarahisar Müze Env. No. 9909, yük. 4,9 cm, gen. 2,5 cm, kal. 1,2 cm (Bilgi, 2012, 297, Fig. 854; orta ve sağ fotoğraf Topbaş vd., 1998, 88, Fig. 110). (sol fotoğraf Özden Hale Öztürk)

3.4. Karaoğlan Figürini

Karaoğlan figürinin baş kısmı ve gövdesinin alt kısmı eksiktir. Omuzda yivlerle kas? belirtilmiştir. Bu yüzde günümüze ulaşan bir oyukçuk göğüs? Olmalıdır. Bel kısmına doğru yan yana iki oyukçuk daha vardır. Arkada omuz hizasında günümüze ulaşmış bir oyukçuk (göğüs?, aplik deliği?) vardır (Resim 4)¹⁹.

Resim 4: Karaoğlan Mevkii figürin parçası (Topbaş vd., 1998, 65, 87, Fig. 50: 101, Fig. 67: 101)

¹⁹ Topbaş vd., 1998, 65, 87, Fig. 50: 101, Fig. 67: 101.

3.5.Çıkrık Figürini

Çıkrık disk yüzlü figürini bütünüyle korunarak günümüze gelmiştir. Gövdenin üst kısmı, alt bölümüne göre daha uzundur. Ellerini dizlerinin üzerine birleştirip çömelerek oturur vaziyette tasvir edilen figürin uzun boyunludur ve başında polos şeklinde bir başlık mevcuttur. Gözler, ağız ve burun delikleri dairesel biçimde bastırma tekniğiyle işlenmiştir. Kulaklarda birer küpe deliği mevcuttur. Uzun boyun üzerinde dikey yiv bezeme şeklinde kolye gösterilmiştir. Göğüsler kabartı şeklinde verilmiştir. İki göğsün hemen altındaki göbek deliği? ve bacakların arasındaki cinsel organ bastırma tekniğinde verilmiştir. Bacaklar kısa verilmiş, ayak bilekleri belirtilmiştir. Omuz ve bileklerde üçlü kazıma bezeme şeklinde kas betimlemeleri mevcuttur (Harita 1, Resim 5, 31: 2)²⁰.

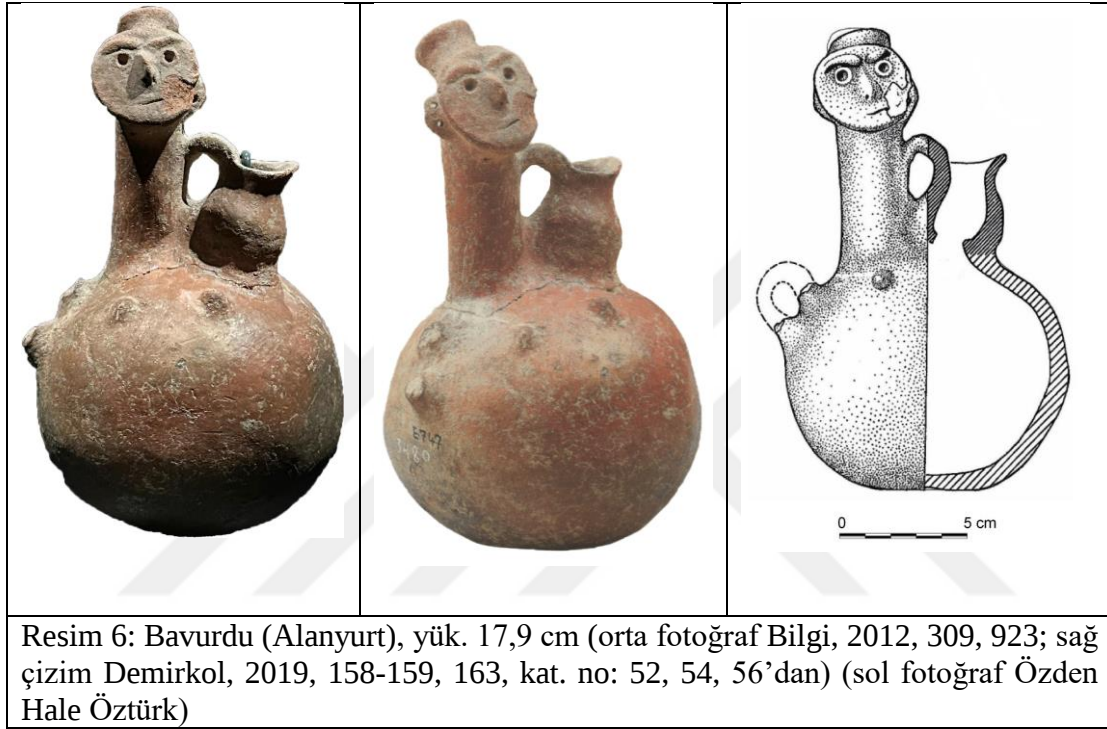
Resim 5: Çıkrık figürini, yük. 13 cm (sol fotoğraf Bilgi, 2012, 298, 853; sağ çizim, Demirkol, 2019, 158-159, 163, kat. no: 52, 54, 56) (orta fotoğraf Özden Hale Öztürk)

3.6.Bavurdu Figürini/İnsan Yüzlü Kap

Bavurdu disk yüzlü figürini günümüze bütün olarak gelen bir testinin boyun kısmının bitimine işlenmiştir. Akıtacak kısmı gaga ağızlı bir testi şeklinde verilen bu kap şişkin karınlıdır. Testinin akıtacak kısmındaki kulp uzun boyunlu, disk yüzlü figürinle birleşir. Bunlara insan görüntüsü, uzun boyunlarının bitimine eklenen disk biçimli yüzlerin eklenmesiyle verilmiştir. Başın arka kısmına doğru polos

²⁰ Aydıngün, 2005, Tunç Çağının Gizemli Kadınları, 104, PT 17; Bilgi, 2012, 298, 853; Demirkol, 2019, 158-159, 163, kat. no: 52, 54, 56.

yerleştirilmiştir. Yüz hafifçe sıvanmış ve düzleştirilmiştir, üst bölümünde kaşlar, kulaklar ile burun bölümünün yanı sıra polos plastik olarak şekillendirilmiştir. Yanlara kadar uzatılarak yapılan yay şeklindeki kaşları, burun köprüsüyle birleşmektedir. Burun delikleri ve kulaklarda ikişer küpe deliği işlenmiştir. Burnun her iki yanına yuvarlak bir aletle bastırma tekniğinde işlenen gözlerin kenarlarında, bastırmadan dolayı taşan kilin fazla kısımları göz çukurunu çepeçevre sarmıştır (Resim 6)²¹.

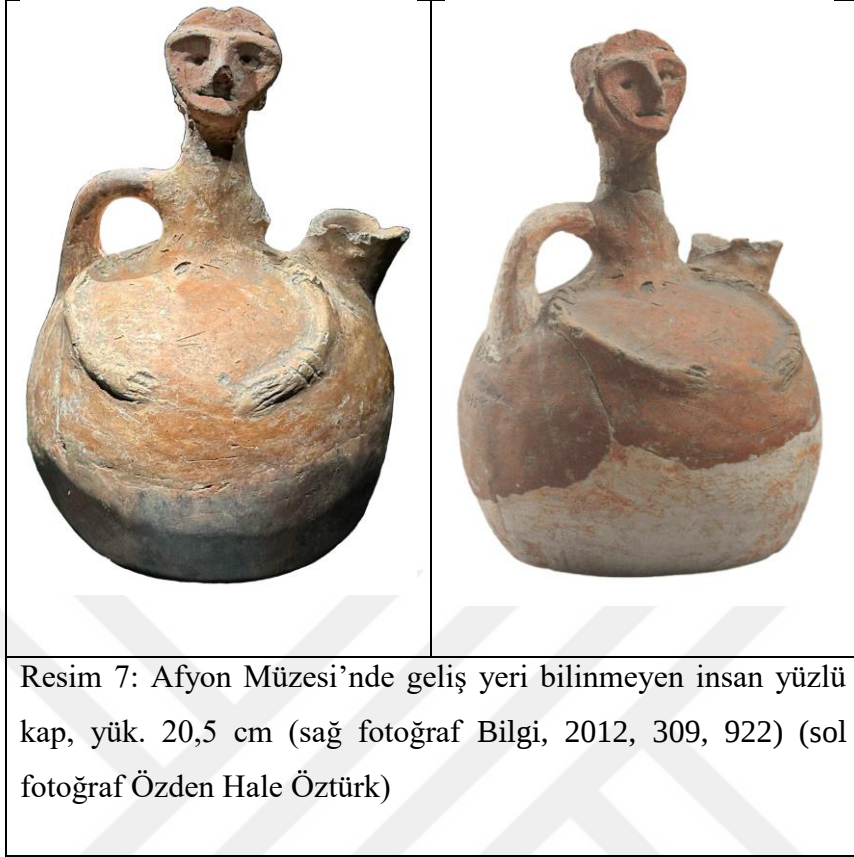

3.7.Geliş Yeri Bilinmeyen Figürin/İnsan Yüzlü Kap

Bu bölümde geliş yeri bilinmeyen, ancak Afyonkarahisar Müzesi'nde korunan ve bu bölgenin figürin geleneklerini yansıtan bir testiden de söz etmek gerekmektedir. Bu testide günümüze büyük oranda korunarak gelmiştir. Gövdenin üst kısmı, alt bölümüne göre daha uzundur. Kollar plastik biçimde yukarıdan şişkin karın kısmına doğru kavuşturulmaktadır, parmaklar işlenmiştir. Disk yüz, uzanan boyun kısmının biçiminde verilmiştir. Başın arkasına doğru plastik biçimde polos tasvir edilmiştir. Yanlara kadar uzatılarak yapılan yay şeklindeki kaşları, burun köprüsüyle birleşmektedir. Burnun her iki yanına oyukçuk şeklinde bastırma tekniğinde gözler işlenmiş, ağız da kazıma tekniğinde verilmiştir (Resim 7)²².

²¹ Bilgi, 2012, 308, 923; Demirkol, 2019, 58-59, 158-159, 163, kat. no: 52, 54, 56.

²² Bilgi, 2012, 309, 922.

Resim 7: Afyon Müzesi'nde geliş yeri bilinmeyen insan yüzlü kap, yük. 20,5 cm (sağ fotoğraf Bilgi, 2012, 309, 922) (sol fotoğraf Özden Hale Öztürk)

Pişmiş toprak testilerinin üst bölümlerine eklenen figürinlerin özel amaçlar ifade ettiğı üzerinde durulur. Bu düşünceye göre, bu kaplar dini törenlerde sıvı sunular için üretilmiş olmalıdır²³.

²³ Kaplardaki bu özellik, diğerk disk yüzlü figürinlerin de dini amaçlarla kullanıldığına işaret sayılmaktadır. Tartışmalar için bkz. Sözen, 1999, 51; Demirkol, 2019, 58-59.

4.Afyonkarahisar Yüzey Araştırmalarında Tespit Edilen p.t. Figürinler:

4.1.P.t. Figürinler

Figürin veya heykelcikler genellikle yüksek plastik biçimli, doğal özellikler gösteren nesnelerdir. Figürinler tanrıya sunulmak veya süs amaçlı olarak kolay taşınabilir nitelikteki taş, ahşap, p.t., maden başta olmak üzere farklı malzemelerden yapılan küçük insan veya hayvan modellerine denilir. İdoller ise yassı veya silindirik biçimde olan, ayrıntılardan arındırılmış soyut tasvirlerdir²⁴.

Arkeoloji dünyasındaki yaygın düşünceye göre kadın figürinlerinin kültle ilişkili nesneler oldukları ve genel olarak ana tanrıçayı sembolize ettikleri üzerinde durulmaktadır²⁵.

Afyonkarahisar çevresinde figürin geleneğinin geçmişi Neolitik Çağa kadar gitmektedir. Bununla ilgili en önemli örnekler Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi tarafından kazıları yapılan Merkez Susuz Kasabası Eyüpoğlu Höyük, Bolvadin Üçhöyük²⁶, bunlara yakın konumda Eyice ve Pani höyüklerde²⁷, Akarçay havzasının ve Şuhut Ovası'nın güneyindeki dağlık kesimde konumlanan İçikli Üçin ve havzanın biraz daha güneyinde Çölovası'ndaki Büyük Çataltepe gibi yerleşmelerde karşımıza çıkar. Burası Karakuş dağ silsilesi ile Göller Yöresinden ayrılmaktadır. Bu yerleşmelerde ele geçen örnekler bölgenin Neolitik Çağ kültürlerinin, figürin geleneğinin muhtemel kökeninin ve bu geleneğin Göller Yöresi ile bağlantısının anlaşılması bakımından önemlidir²⁸. Afyonkarahisar Merkez, Sinanpaşa, İhsaniye, Bayat, Bolvadin çevresinde karşımıza çıkan İTÇ figürinleri bu köklü geleneğin bölgedeki yansımaları olmalıdır.

Afyonkarahisar araştırmaları boyunca Paşadağ silsilesi üzerinde gerçekleştirilen çalışmalarda Bayat ilçesi çevresinde bölgenin İTÇ figürin geleneğinin önemli buluntuları karşımıza çıkar. 2005 yılı yüzey araştırmaları sırasında **Asarcık** ve **Pazarcık**'tan birer adet ²⁹, 2020 yüzey araştırmalarında **Ahaların Çeşmesi I**

²⁴ Gündoğan-Aydın, 2003, 3. Heykel, heykelcik, figürin, idol tanımları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yetilmezsoy, 2006, 3 vdd. Ayrıca bkz. Gündoğan, 1994, 2.

²⁵ Yetilmezsoy, 2006, 70-71.

²⁶ Bunlardan Bolvadin Üçhöyük'te ele geçen taştan yapılmış kadın başı ile ilgili olarak bu yerleşmede kazı yapan bilim heyeti tarafından bir yayın çalışması yürütülmektedir.

²⁷ Koçak-Bilgin, 2020, 23-38.

²⁸ Koçak-Bilgin, 2013; Koçak, 2016; Bölgedeki diğer bazı erken figürin örnekleri ile ilgili olarak bkz. Bilgi, 2012, no: 29, Harita 1, Şuhut Hisar, Kayırlı Höyük, Neolitik Çağ.

²⁹ Koçak-Işık, 2007, 360-361, 378-379, Resim: 4, 7.

yerleşmesinden bir ve **Pazarcık** yerleşmesinden iki adet³⁰, 2018 yılında Akarçay havzasının en batısında İhsaniye yakınlarında **Ablak Höyük**'te bir adet³¹ p.t. figürin/figürin parçası tespit edilmiştir (Kat. No: 1-6, Harita 1, Resim 19, 29, 31: 8-10, 12-13, 15).

- Bayat İlçesi Ahaların Çeşme yerleşmesi (p.t. figürin parçası)
- Bayat İlçesi Asarcık yerleşmesi (p.t. figürin parçası)
- Bayat İlçesi Pazarcık yerleşmesi (p.t. figürin parçaları) 3 adet
- İhsaniye İlçesi Ablak Höyük (p.t. figürin parçası)
- Sinanpaşa İlçesi, Düzağaç Kasabası Ayvatlı Höyük (disk yüzü p.t. figürin parçası)
- Afyonkarahisar Merkez İlçesi, İsmailköy Höyükardı Mevkii (disk yüzü p.t. figürin parçası)
- Afyonkarahisar Merkez İlçesi, İsmailköy Çorca Höyük (disk yüzü p.t. figürin parçası)
- Bayat İlçesi Pazarcık yerleşmesi (disk yüzü p.t. figürin parçası)

4.1.1.Yerleşmeler ve Konumları

Akarçay havzasının kuzeyinde, Paşadağ yükseltileri üzerinde ve günümüzde de hala kullanılan Afyonkarahisar-Ankara yoluyla ilişkili dağlık alanda yürüttüğümüz çalışmalar sırasında p.t. yapılmış figürinler tespit ettik. Bu figürinler kabaca kuzey-güney doğrultulu doğal bir koridor görünümündeki bu dağlık alan üzerinde konumlanan bölgenin en önemli prehistorik iskanlarından Ahaların Çeşmesi, Pazarcık ve Asarcık'ta tespit edilmiştir (Harita 1, Resim 8-15).

Bunlardan Ahaların Çeşmesi ve Pazarcık doğal yola hakim bir konumda, tepeüstü/kayaüstü yerleşme tipindedir ve bu iskanlar farklı dönemlerde etraflarına doğru genişlemişlerdir. Bunlardan Ahaları Çeşmesi 1 (Tekke Yanı-Aha Tekkesi) Bayat-İscehisar yolunun (D260) 250 m kadar doğusunda, Söğütçüözü Deresi'nin hemen doğusunda yer alır. Kuzey-güney doğrultulu bu tepe üstü yerleşmesi yaklaşık 150x110 m boyutlarındadır. 250 m kadar batısında Ahaların Çeşmesi 2 ismini verdiğimiz bir yamaç yerleşmesi konumlanır (Harita 1, Resim 8-10)³². Bu çevrede

³⁰ Koçak-Baytak-Yavuz-Esen, 2022, 59.

³¹ Koçak/Esen/Kızılgut/Koçak, 2020: 218, 221, 232, Resim 10.

³² Koçak-Işık, 2007, 359, 364-365.

günümüzde de kalıntıları görülebilen ve “Katırcı Yolu” ismi verilen bir yol güzergahı vardır³³. Kalkolitik Çağ, İTÇ, OTÇ, Demir Çağı buluntuları görülür³⁴.

Ahaların Çeşmesi 1 üst kot koordinatları ve yükseklik:

N 38°57.230' E 030°54.853' 1120 m (6)

X:4313920,53 Y:319238,22 Kot:1103,72 8204 parsel

Ahaların Çeşmesi yerleşmeleri ile aynı uzantıdaki yükseltiler üzerinde ve bunların 2 km kadar kuzeydoğusunda Pazarcık yerleşmesi konumlanır. Pazarcık Mevkii'nde kuzey-güney doğrultusundaki büyük bir kayalığın üst kotları, batı ve güney yamaçlarında yerleşim izleri görülmektedir. Bu kayalık alan üzerinde ortalama 2 m'lik bir kültür dolgusu vardır. Bayat İlçesi sınırlarında ve ilçenin kabaca 800 m güneyindeki Pazarcık İscehisar-Bayat karayolunun (D260) 100 m doğusunda, Söğütçü Özü Deresi'nin 150 m batısındaki bu tepeli/yamaç yerleşmesinin üzerinde Neolitik Çağ, Kalkolitik Çağ ve İTÇ'a tarihlenen buluntular tespit edilmiştir(Harita 1, Resim 13-15)³⁵. Yoğun bir taş endüstrisi görülen Pazarcık'ta Kalkolitik- İTÇ buluntuları ağırlıktadır. Burada 2005 ve 2020 yılı araştırmalarımız sırasında dört adet farklı tipte p.t. figürin parçası tespit edilmiştir³⁶.

Pazarcık yerleşmesi üst kot koordinatları ve yükseklik:

N 38°58.013' E 030°55.239' 1093 m (5)

X:4315326,52 Y:319884,10 Kot:1083,31 m.

Asarcık Höyük, Bayat ilçesinin 6 km kadar kuzeyinde konumlanır. Burası kuzeyde Muratkoru-Söğütlüpinar üzerinden Han ilçesine doğru uzanan dağ yolu üzerindedir. Belencik Mevkii'nin 1 km güneydoğusunda, Asarcık Deresi'nin hemen kuzeyindeki bir yükselti üzerinde ve Yeni Bayat Göleti'nin 500 m güneyinde konumlanan bu yerleşme kaçak kazılarla büyük oranda tahrip edilmiştir (Harita , Resim

³³ 2005 yılı yüzey araştırmaları sırasında bölge sakinlerinden Kadir Keskin bu yerleşmenin kuzey eteklerinde “Katırcı Yolu” ismi verilen bir yol hattının olduğu bilgisini verdi. Bu yol günümüzde de takip edilebilmektedir. Bu yol Ahaların Çeşme mevkiinin kuzey eteklerinden batıya doğru devam etmektedir. Kadir Keskin, annesinin, bu yoldan katırların geçtiğini anlattığını söyledi. *Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü 2005 Yılı Raporu*'ndan alıntı.

³⁴ Koçak-Işık, 2007, 359; Koçak-Baytak-Yavuz-Esen, 2022, 59.

³⁵ Koçak-Işık, 2007, 361, 365, 377-378; Koçak-Baytak-Yavuz-Esen, 2022, 59.

³⁶ *Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü 2020 Yılı Raporu*'ndan alıntı.

11-12). Hemen kuzeydoğusunda da İTÇ, OTÇ ve Roma dönemlerinde kullanıldığı düşünülen bir mezarlık alanı konumlanır (Asarcık Mezarlık)³⁷.

Asarcık Höyük Mevkii üst kot koordinatları ve yükseklik:

N 39°02.130' E 030°54.153' 1115 m (5), K-G: 80- D-B: 80

Bölge figürin geleneğinin bir diğer örneği İhsaniye ilçe sınırlarındaki Ablak Höyük'te karşımıza çıkar. Burası Akarçay havzasının en batısında, Ablak Köyü'nün 700 m kadar kuzeydoğusunda, Akarçay Irmağı'nı besleyen su kaynaklarından birinin yakınında ve Eskişehir-Kütahya yol bağlantıları üzerinde konumlanan önemli bir İTÇ iskanıdır. Burada MÖ 2. Binyıl ve Demir Çağı'na ait buluntulara da rastlanmaktadır. Burada ½'si korunmuş mermer idol parçası ile p.t. figürin parçası ele geçmiştir (Harita 1, Resim 16-19)³⁸.

Ablak Höyük üst kot koordinatları ve yükseklik:

N38°57.951 E030°29.072 h: 1078

Y 282089.49 X 4316181.18 h: 1063.42 DOM 33

H: 21 m, K-G:460 m, D-B:350 m

4.1.2.Buluntular

4.1.2.1.P.t. Figürinler

Bu bölümde Bayat ve İhsaniye ilçeleri çevresinde yapılan araştırmalar sırasında tespit edilen p.t. figürinler Üzerinde durulacaktır. Bayat İlçesi Ahaların Çeşme yerleşmesinden 1, Asarcık yerleşmesinden 1, Pazarcık yerleşmesinden 3, İhsaniye İlçesi Ablak Höyük'ten 1 p.t. figürin değerlendirilecektir. Bunlardan oturur vaziyette gösterilen, sırtları ve kaidelerindeki deliklerle bir yere veya taşınabilir bir objeye applike edildikleri anlaşılan üç örnek birbirleriyle çok benzerdir (Kat. No: 1-3, Resim 29: 1-3, 31: 8-10). Bunların üzerlerindeki çizgisel bezemeler kaslar, kolye veya saçlarla ilgili görülür. Kat. No: 1 ve 3 örneklerinde ise cinsel organın çizgi ve nokta bezemelerle

³⁷ Koçak-Işık, 2007, 360-361, 365.

³⁸ Koçak-Esen-Kızgut-Koçak, 2020, 218, 221, 230-232, Resim 7, 9-10; Koçak-Baytak-Yavuz-Esen, 2022, 51.

şekillendirilmesi tipiktir. Buradaki her üç örnekte de gövdenin iç kısmı iç bükey, arkası ise dış bükey olarak şekillendirilmiştir.

4.1.2.1.1. Ahaların Çeşmesi Figürini

Ahaların Çeşme figürini p.t. tan yapılmıştır, baş, boyun, kollar ve ayaklar kırıktır. Boyun kısmı kalındır, gövdesinin ve kalçalarının aynı genişlikte olduğu görülür. Oturur pozisyonda tasvir edilmiştir. Kalçadan dik olarak öne doğru çıkan küt bacakların ayak uçlarında kırıklar oluşmuştur. Sağ omuzda dört, sol omuzda üçer adet birbirine paralel yivler ile kas (?) tasarımı yapılmıştır. Gövde altında ise dağınık şekilde 30 civarında batırma noktalarla cinsel uzvu belirtilmiş. Gövdede göbek deliği ise 0,4 cm genişlikte oyukçuk şeklinde verilmiştir³⁹. Figürinin arka kısmında, kalça bitimine kadar ince bir çizgi halinde omurga betimlenmiş, bunun iki tarafında ikisi omuzlarda karşılıklı halde, diğer ikisi de bel kısmında yine karşılıklı dört adet delik mevcuttur. Bunların figürini bir yere aplatmak için kullanıldığı düşünülebilir. Aynı delikten ayrıca birer adet bel tarafına işlenmiş gözükmetedir. Gövdenin iç kısmı iç bükey, arkası ise dış bükey olarak şekillendirilmiştir. Ense kısmında omuzlara dökülür şekilde verilen paralel yivler saçları temsil ediyor olmalıdır (Kat. No: 1, Resim 29: 1, 31: 15).

³⁹ Bilgi, 2012, 296.

Katalog

Buluntu No : 1
Eserin Adı : Figürin
Yapıldığı Madde : Pişmiş Toprak
Eserin Devri : İlk Tunç Çağı II
Buluntu Yeri : Bayat İlçesi, Ahaların Çeşmesi

Ölçüleri: Yüksek.: 9,1 cm Gen.: 4,3x8 cm Kol Gen.: 8 cm Gövde Gen.: 4,3 cm

Kalınlık: 3 cm

Tanımı: Figürin parçası. Kırmızımsı kahverengi hamurlu (5 YR 6/4 light reddish brown), ince kumlu, mika, kireç, taşçık ve bitki katkılı, kiremit kırmızı astarlı (10 R 5/8 red), orta pişmiş, silik açık.

Demircihöyük L Tabakası'ndaki örnek ile yakın benzerdir. Demircihöyük örneği de oturur vaziyette tasvir edilmiştir, kolları çıkıntı şeklinde verilmiştir, boyunda tek çizgi halinde kolye/elbise? vardır. Gövdenin iç kısmının iç bükey, arkasının ise dış bükey olarak şekillendirilmesi benzerdir. Kadınlık organının içi tırnak bezemelerle doldurulmuştur⁴⁰. Demircihöyük N veya O Tabakası'ndaki örneklerle benzerlikleri vardır. Demircihöyük örneğinde kolların çıkıntı şeklinde olması benzerdir⁴¹. Demircihöyük M veya erken tabakadaki örneklerle benzerlikleri vardır. Demircihöyük örneğinde kolların çıkıntı şeklinde olması benzerdir⁴². Demircihöyük'teki bir figürinin omurgası ve bunun etrafındaki dört delik neredeyse birebir benzerdir⁴³. Demircihöyük'te oturur vaziyette betimlenen figürinle benzerdir. Kollar ve bacakların küt tasvir edilmesi, her iki omuzun üzerindeki üçer adet kazıma bezeme (kas ?) çok yakın benzerdir⁴⁴. Çiledir Höyük'te oturur vaziyette betimlenen figürinle benzerdir

⁴⁰ Korfmann, M. 1977/1978, 26, Tafel 9:3. Ayrıca bkz. Bilgi, Önder, 2012, 296, 301, Fig. 877.

⁴¹ Korfmann, M. 1977/1978, 26, Tafel 9:4

⁴² Korfmann, M. 1977/1978, 26, Tafel 9:5

⁴³ Obladen-Klauder, 1996: 271, 369, TAFEL 126: 1.

⁴⁴ Obladen-Klauder, 1996: 271, 369, TAFEL 125: 1. Ayrıca bkz. Bilgi, Önder, 2012, 296, 301, Fig. 876.

(İTÇII). Çiledir Höyük figürinin oturur pozisyonu, küt bacaklar, boynundaki hayvan tırnaklarıyla yapıldığı düşünülen kolyeyi ifade eden çizi bezemeler benzerdir⁴⁵. Çiledir Höyük figürinin boynundaki çizi bezemelerle Ahaların Çeşmesi figürinin omuzlarındaki çizi bezemelerin duruşu yakındır⁴⁶. Kaklık Mezarlık figüriniyle benzerlikler taşır⁴⁷.

4.1.2.1.2. Asarcık Figürini

Asarcık figürini p.t. tan yapılmıştır, baş tümüyle kırık, kollar dirseklerden itibaren kırık, bacaklar hemen kalçadan itibaren kırık, sırtın sağ tarafı boyundan kalçaya kadar kısmen kırıktır. Boyun kısmı kalındır, gövdesinin kalçalara göre biraz daha dar olduğu görülür. Oturur pozisyonda tasvir edilmiştir. Kalçadan dik olarak öne doğru çıkan küt bacakların ayak uçları kırıktır. Önde başın altında karşılıklı üçer yiv (kolye, elbise?), arkada omuzda sağdaki kısmen tahrip olmuş üçer yiv vardır, sol kolda dirseğin üzerinde üç yiv mevcut. Her iki omuz üzerindeki üçer adet birbirine paralel yivler ile kas (?) tasarımı yapılmış olmalıdır. Gövdenin ortasında 0,65 mm çapında bir oyukcuk şeklinde göbek deliği? verilmiştir⁴⁸. Sırtta karşılıklı iki adet yuvarlak baskı, bunların altında merkezde kalça üzerinde üçüncü bir yuvarlak baskı (yak. 0,5 mm) mevcuttur. Gövdenin iç kısmı iç bükey, arkası ise dış bükey olarak şekillendirilmiştir. Ense kısmında omuzlara dökülür şekilde verilen üçer adet paralel yiv saçları temsil ediyor olmalıdır. Taban kısmında, kalçanın altında 0,84 mm çapında yuvarlak bir oygu ve bunun içinde ince bir delik, figürinin bir tutamağa yerleştirilmesi için olmalıdır. Astarın dışında kırmızı bir boyanın izleri yer yer görülmektedir (Kat. No: 2, Resim 29: 2, 31: 9).

⁴⁵ Türktüzün vd., 2014: 58-60, Res 19.

⁴⁶ Türktüzün vd., 2014: 58-60, Res 20.

⁴⁷ Aydın, 2005 , 135, Kaklık Mezarlık İTIII.

⁴⁸ Bilgi, 2012, 296.

Katalog

Buluntu No	: 2
Eserin Adı	: Figürin
Yapıldığı Madde	: Pişmiş Toprak
Eserin Devri	: İlk Tunç Çağı II
Buluntu Yeri	: Bayat İlçesi, Asarcık

Ölçüleri: Yük.: 5,9 cm, **Kalça gen.:** 3,3 cm, **Kalça-kırık bacak mesafesi:** 3,3 cm, **Kırık kollardan itibaren genişliği:** 6,5 cm, **Taban yuvarlağı çapı:** 0,08 cm, **Göbek yuvarlağı çapı:** 0,06 cm, **Arkadaki üç yuvarlak baskının çapı:** yak. 0,05 cm, **Karın-sırt genişliği:** 2,6 cm, **Göğüs-boyun genişliği:** 1,5 cm

Tanımı: Figürin parçası. Beyaz hamurlu (5 YR 8/1 white), ince kumlu, kireç ve taşçık katkılı, silik açık, kötü pişmiş, yüzeyi pürüzlü pembe astarlı (5 YR 8/3 pink), orta pişmiş, silik açık, koyu kırmızı (10R 6/8 light red) boya izleri mevcut.

Demircihöyük'te oturur vaziyette tasvir edilen ve boyunda tek çizgi halinde verilen kolye/elbiseli ? verilen buluntuyla benzerdir. Gövdenin iç kısmının iç bükey, arkasının ise dış bükey olarak şekillendirilmesi benzerdir⁴⁹. Demircihöyük'te oturur vaziyette betimlenen, kollar ve bacaklarının küt tasvir edildiği, her iki omuzun üzerindeki üçer adet kazıma bezeme (kas ?) olan figürinle çok yakın benzerdir⁵⁰. Çiledir Höyük'te oturur vaziyette betimlenen ve İTII'ye figürinle benzerdir. Çiledir Höyük

⁴⁹ Demircihöyük M, N, O tabakalarındaki bazı benzer örneklerle karşılaştırma için bkz. Korfmann, M. 1977/1978, 26, Tafel 9:3-5. Ayrıca bkz. Bilgi, Önder, 2012, 296, 301, Fig. 877.

⁵⁰ Obladen-Klauder, 1996: 271, 369, TAFEL 125: 1. Ayrıca bkz. Bilgi, Önder, 2012, 296, 301, Fig. 876.

figürünün oturur pozisyonu, küt bacaklar, boynundaki hayvan tırnaklarıyla yapıldığı düşünülen kolyeyi ifade eden çizi bezemeler benzerdir⁵¹. Çiledir Höyük figürünün boynundaki çizi bezemelerle Asarcık figürünün omuzlarındaki çizi bezemelerin duruşu yakındır⁵². Kaklık Mezarlık figüriniyle benzerlikler taşır⁵³.

Kaklık mezarlık B Alanında ele geçen figürünün oturur vaziyette, kalın boyunlu, omuzları çıkıntılı, önü içbükey arkası dışbükey gövdeli, kalçadan dik olarak öne doğru çıkan küt bacaklara sahip, omuzlarda kasları gösteren düşey kazıma çizgilere sahip olması bakımından çok yakın benzerdir⁵⁴.

4.1.2.1.3.Pazarcık Figürinleri

4.1.2.1.3.1.Pazarcık Figürini 1

Pazarcık figürini p.t. tan yapılmış, oturur pozisyonda tasvir edilmiştir. Boyun kısmı kalındır, gövdesinin kalçaya göre biraz daha dar olduğu görülür. Baş tümüyle kırık, sol kol tümüyle kırık, sağ kol dirsekten itibaren kırık, kalçadan dik olarak öne doğru çıkan küt bacakların ayak uçları kırıktır. Ön tarafta kadınlık organı ters üçgen şeklinde üç nokta ile belirtilmiş, bunun üzerinde de buraya doğru yönelen “T” şeklinde bir bezeme var. Saç örgüsü boyun kısmından itibaren kalçaya kadar iniyor, bu örgüyü daha fazla ortaya çıkarmak amacıyla örgünün sağına ve soluna elle ya da bir aletle baskı uygulanmış. Sağ omuzla kol arasında birbirine paralel ve dikey dört yiv bezeme kas (?) tasarımı olmalıdır, taban kısmında bu figürünün bir altlığa yerleştirilmesi için hazırlanmış küçük bir delik mevcut. Gövdenin iç kısmı iç bükey, arkası ise dış bükey olarak şekillendirilmiştir (Kat. No: 3, Resim 29: 3, 31: 10).

⁵¹ Türktüzün vd., 2014: 58-60, Res 19.

⁵² Türktüzün vd., 2014: 58-60, Res 20.

⁵³ Aydıngün, 2005, 135, Kaklık Mezarlık İTHİ.

⁵⁴ Topbaş vd., 1998, 76, 92, Fig. 58: 168. Ayrıca bkz. Aydıngün, 2005, s.135, p.t. 48.

Katalog

Buluntu No	: 3
Eserin Adı	: Figürin
Yapıldığı Madde	: Pişmiş Toprak
Eserin Devri	: İlk Tunç Çağı II
Buluntu Yeri	: Bayat İlçesi, Pazarcık Mevkii

Ölçüleri: Yükl.: 9,5 cm, Kalça gen.: 5,0 cm, Kalça-kırık bacak mesafesi: 5,2 cm, Kırık kollardan itibaren genişliği: 5,5 cm, Taban delik çapı: 0,03 cm, Kadınlık organı delik çapı: 0,01 cm, Karın-sırt genişliği: 3,5 cm, Göğüs-boyun genişliği: 3,2 cm

Tanımı: Figürin parçası. Beyaz hamurlu (7.5 YR 8/1 white), ince kumlu, kireç ve taşçık katkılı, silik ağırlı, kırmızı astarlı (2.5 YR 5/8 red), yüzeyi pürüzlü ve mat, kötü pişmiş.

Demircihüyük'ten oturur vaziyette tasvir edilmiş, kolları çıkıntı şeklinde verilmiş, boynundaki kolye/elbise? çizgisi olan, gövdesinin iç kısmının iç bükey, arkasının ise dış bükey olduğu, her iki omuzun üzerindeki üçer adet kazıma bezeme (kas ?), kadınlık organının içinin tırnak bezemelerle doldurulduğu örnekle çok yakın benzerlik gösterir⁵⁵. Çiledir Höyük'te oturur vaziyette betimlenen figürinle benzerdir (İTÇII). Çiledir Höyük figürinin oturur pozisyonu, küt bacaklar, boynundaki hayvan tırnaklarıyla yapıldığı düşünülen kolyeyi ifade eden çizi bezemeler benzerdir⁵⁶. Çiledir Höyük figürinin boynundaki çizi bezemelerle Pazarcık figürinin omuzlarındaki çizi bezemelerin duruşu yakındır⁵⁷. Kaklık Mezarlık figüriniyle benzerlikler taşır⁵⁸.

⁵⁵ Demircihüyük L, M, N, O tabakalarındaki benzerleri için bkz. Korfmann, M. 1977/1978, 26, Tafel 9:3-5. Ayrıca bkz. Bilgi, Önder, 2012, 296, 301, Fig. 876-877; Obladen-Klauder, 1996: 271, 369, TAFEL 125: 1, 126: 1.

⁵⁶ Türktüzün vd., 2014: 58-60, Res 19.

⁵⁷ Türktüzün vd., 2014: 58-60, Res 20.

⁵⁸ Aydıngün, 2005, 135, Kaklık Mezarlık İTIII.

4.1.2.1.3.2.Pazarcık Figürini 2

Pazarcık figürini p.t.'tan yapılmış, baş kısmı kırıktır. Kollar çıkıntı şeklinde belirgindir. Boyun kısmı kalındır. Oturur pozisyonda tasvir edilmiştir. Kalçadan dik olarak öne çıkan bacaklar oldukça küt işlenmiştir. Gövdenin bel kısmından kalçalara doğru biraz genişlediği görülür. Gövde üzerinde, kolların hizasında kabartma şeklinde göğüsler işlenmiştir. Bel kısmına kadar uzanan saçlar hafif kabartı şeklinde verilmiş, bunun üzerine, dört sıra çentik şeklinde işlenmiştir. Saç örgüsü yan profilden güçlükle seçilebilmektedir (Kat. No: 4, Resim 29: 5, 31: 13).

Katalog

Buluntu No	: 4
Eserin Adı	: Figürin
Yapıldığı Madde	: Pişmiş Toprak
Eserin Devri	: İlk Tunç Çağı II
Buluntu Yeri	: Bayat İlçesi, Pazarcık Mevkii

Ölçüleri: Yü.: 6,9 cm, **Gen.:** 2,8 cm, **Kol gen.:** 4 cm, **Kalınlık:** 2,2 cm.

Tanımı: Figürin parçası. Açık kahverengi hamurlu (2.5 YR 5/1 reddish gray), ince kumlu, bol mika, kireç, taşçık ve bitki katkılı, kırmızımsı kahverengi astarlı (2.5 YR 6/4 light reddish brown), orta pişmiş, açıkısız.

Demircihüyük L Tabakası'ndaki örnek ile bazı benzerlikleri vardır. Demircihüyük örneği de oturur vaziyette tasvir edilmiştir, kolları çıkıntı şeklinde verilmiştir. Gövdenin bel kısmından kalçalara doğru biraz genişlemesi benzerdir⁵⁹. Demircihüyük N veya O Tabakası'ndaki örnekte, kolların çıkıntı şeklinde olması

⁵⁹ Korfmann, M. 1977/1978, 26, Tafel 9:3.

benzerdir⁶⁰. Demircihüyük M veya erken tabakadaki örnekte, kolların çıkıntı şeklinde olması benzerdir⁶¹. Demircihüyük'teki figürinin oturur pozisyonu ve göğüslerin kabartı şeklinde işlenişi bakımından benzerdir⁶². Çiledir Höyük figürinlerinde kollar hizasında verilen göğüslerin betimlemesi benzerdir⁶³. Seyitömer figürininin vücuttan çıkıntı şeklinde verilen kollarıyla benzerdir⁶⁴. İkiztepe İTÇII figürinleriyle form olarak çok yakındır. Kolların çıkıntı şeklinde verilmesi ve göğüslerin kollar hizasında kabartma işlenmesi bakımından çok benzerdir⁶⁵. Kırklareli Kanlıgeçit⁶⁶ ve Tokat Maşat Höyük⁶⁷ figürinlerindeki kolların çıkıntılı verilmesi ile benzerdir. Afyonkarahisar Müzesi'nde sergilenmekte olan Eğret Höyüğü'nden gelen figürinle kolların ve gövdenin yapısı bakımlarından benzerlikler taşır⁶⁸. İzmir Bornova'daki Yassitepe kazılarında ele geçen figürinle de benzerlikler taşır⁶⁹.

4.1.2.1.3.3.Pazarcık Figürini 3

Pazarcık figürini p.t.'tan yapılmıştır. Figürinin her iki yüzeyi de ön yüz olarak belirtilmiştir. Gövdenin sadece üst kısmı korunmuştur. Baş, kollar ve gövdenin alt kısmı büyük oranda kırıktır. Gövdede oyukçuk şeklinde göğüsler belirgin olarak betimlenmiştir. Boyundan başlayarak göğüslere doğru V şekilli kazıma şeklinde üç sıra bezeme yapılmıştır. Bunlar elbise veya kolye olarak düşünülebilir. Arka kısımda sırt yumuşak bir çıkıntı şeklinde verilmiş, ense kısmının altında, öndeki üç sıra yivin hizasında V şeklinde iki sıra yiv daha mevcuttur. Arkadaki yivlerin hemen altındaki iki oyukçuk, bu yüzdeki göğüsler (?) olmalıdır (Kat. No: 5, Resim 29: 4, 31: 12).

⁶⁰ Korfmann, M. 1977/1978, 26, Tafel 9:4.

⁶¹ Korfmann, M. 1977/1978, 26, Tafel 9:5.

⁶² Obladen-Klauder, 1996: 271, 369, TAFEL 126: 1.

⁶³ Türktüzün vd., 2014: 58-60, Res 19-20.

⁶⁴ Bilgen 2015, 182, Fig. 193a idoller, SÖ'09/1989. Ayrıca bkz. Sandalcı, 2022, 375, Kat. No. 134-135.

⁶⁵ Bilgi, Önder, 2012, 158-159, Fig. 357-358.

⁶⁶ Karul, 2005: 118 vd. Ayrıca bkz. Bilgi, Önder, 2012, 301, Fig. 879.

⁶⁷ Emre, 1996, Levha XVII: 3. Ayrıca bkz. Bilgi, Önder, 2012, 301, Fig. 883.

⁶⁸ Afyonkarahisar Müzesi E.809, yük. 3,6 cm, gen. 2,5 cm. İTÇ olarak verilmektedir.

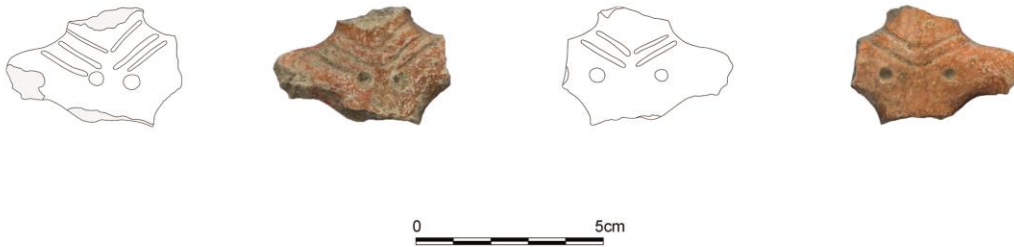
⁶⁹ Bu figürinle ilgili bilgiler *arkeolojihaber* sosyal medya hesabından alınmıştır.

Katalog

Buluntu No : 5
Eserin Adı : Figürin
Yapıldığı Madde : Pişmiş Toprak
Eserin Devri : İlk Tunç Çağı II
Buluntu Yeri : Bayat İlçesi, Pazarcık Mevkii

Ölçüleri: Yükl.: 3 cm, **Gen.:** 4,4 cm, **Kalınlık:** 1,3 cm.

Tanımı: Figürin parçası. Kahverengi hamurlu (5 YR 6/4 light reddish brown), ince kumlu, mika ve taşçık katkılı, kahverengimsi kırmızı astarlı (2.5 YR 6/6 light red), orta pişmiş, açıkılı.

Demircihöyük L Tabakası'ndaki örnek ile benzerlikleri vardır. Demircihöyük örneğinde de boyunda tek çizgi halinde kolye/elbise? vardır, göğüsler kol çıkıntılarının hizasında çukurcuk şeklinde verilmiştir⁷⁰. Çiledir Höyük figürinin boynundaki hayvan tırnaklarıyla yapıldığı düşünülen kolyeyi ifade eden çizgi bezemeler ile benzerdir⁷¹. Karaoğlan Mevkii figürin parçası ile yakın benzerdir⁷².

4.1.2.1.4. Ablak Höyük Figürini

İhsaniye ilçesi sınırlarında yer alan Ablak Höyük Akarçay havzasının batısında, bu ırmağı sulayan kaynaklardan birisinin yakınlarında konumlanır. Bu yerleşme Eskişehir-Kütahya yol bağlantılarının üzerinde olması bakımından da önemlidir. Ablak Höyük 21 m yükseklikte, K-G: 460 m, D-B: 350 m boyutlarındadır. Ablak Höyük'te İTÇ, MÖ 2. binyıl ve Demir Çağı'na tarihlenen buluntular tespit edilmiştir⁷³.

⁷⁰ Korfmann, 1977/1978, 26, Tafel 9:3.

⁷¹ Türktüzün vd., 2014, 58-60, Res 20.

⁷² Topbaş vd., 1998, 87, Fig. 67: 101.

⁷³ Koçak/Esen/Kızgut/Koçak, 2020, 218, Resim 10.

Ablak Höyük'te tespit edilen Kat. no. 6 numaralı figürinin yüksekliği 52,2 mm, genişliği 42,7 mm, kalınlığı 14, 3 mm'dir. Yassı bir şekilde işlenen figürinin baş ve boyun kısmının tamamı korunmuş, gövdenin ise sol kısmı mevcuttur. Baş, her iki taraftan aşağıya doğru daralmaktadır. Baş kısmından gövdeye geçiş keskin değildir. Hafif dışa dönük olan omuz kısmı dairesel bir görünüm verir. Gözler ve burun yüzün tamamını kaplamaktadır. Günümüze kadar ulaşabilen yüz kısmında boşluk bırakılmadan göz yuvaları ve burun yuvarlak çukurlar halinde betimlenmiştir. Sağ kulakta, kırık olmakla beraber mevcut iki ya da üç delik, küpe ile ilgili olmalıdır. Boyun kısmında çizgisel biçimde işlenen dalga motifi olasılıkla gerdanlık (kolye) olmalıdır. Mevcut sol göğüs kısmı üzerinde gözler ve burunla benzer şekilde biraz tahrip de olsa göğüs yuvarlak bir çukur halinde işlenmiştir. Sol göğüs çukurundan sağa doğru birbirine paralel üç yiv kıyafetle ilgili olmalıdır. Balık sırtı şeklinde işlenen başın üst kısmındaki iki paralel yiv saçları ifade ediyor olmalıdır. Bu çizgilerle bağlantılı olarak, başın arka kısmında bunları dik bir şekilde kesen ve omuzlara doğru birbirlerine paralel bir şekilde devam eden yedi adet yiv de saçların devamıdır. Kıyafet ve saçlar sivri bire aletle şekillendirilmiştir (Kat. No: 6, Resim 29: 6, 31: 15).

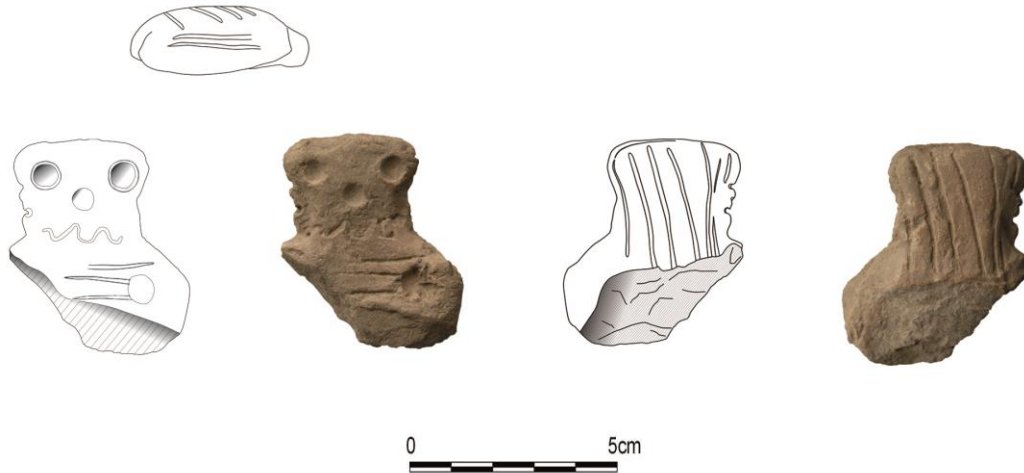
Açık kahverengi hamurlu (7.5YR 6/4 light brown), ince kumlu, mika, kireç ve taşçık katkılı, açık kahverengi astarlıdır (7.5YR 6/3 light brown), astarı yer yer aşınmıştır. Orta pişmiş, silik ağıldır. Yüzeyi astarın ince uygulanmasından dolayı hafif pürüzlü ve mattır.

Katalog

Buluntu No	: 6
Eserin Adı	: Figürin
Yapıldığı Madde	: Pişmiş Toprak
Eserin Devri	: İTÇ, MÖ 2. Bin yıl?
Buluntu Yeri	: İhsaniye İlçesi, Ablak Köyü Ablak Höyük.

Ölçüleri: Yüksek : 5,2 cm **Gen. alt:** 4,2 cm **Kalınlık:** 1,4 cm

Tanımı: Figürin parçası. Açık kahverengi hamurlu (7.5YR 6/4 light brown), ince kumlu, mika, kireç ve taşçık katkılı, açık kahverengi astarlı (7.5YR 6/3 light brown), orta pişmiş, silik açkılı, gövdenin sağ kısmı kırık, gözler ve burun belirgin, göğüste çizgiler ve başın arkasında saç betimleyen çizgiler var.

Demircihöyük'teki üçgenimsi başlı örnekleri biraz andırır⁷⁴. Kültepe OTÇ örnekleri ile benzerlik taşır⁷⁵. Gözlerin çukur şeklinde verilmesi ile Ahlatlıbel ve Alişar örnekleri ile benzerlikler gösterir⁷⁶. Gözler ve gövdedeki paralel çizgilerle benzerlik konusunda Troia örnekleri ile karşılaştırma yapılabilir⁷⁷. Afyonkarahisar Müzesi'nde sergilenen E946 ve E947 envanter numaralı figürinlerle gözler ve ağzın oyukçuk

⁷⁴ Obladen-Klauder, 1996, 359, TAFEL 110: 16.

⁷⁵ Bilgi, 2012, 368, 1063. Kültepe Kayseri, p.t., siyah, OTÇIII, Asur Ticaret Kolonileri Çağı, Geç Evre, MÖ 1800-1700.

⁷⁶ Bilgi, 2012, 239, 641-644. İTH MÖ 2800-2400.

⁷⁷ Bilgi, 2012, 228, 598, Troia, mermer, İTH MÖ 2800-2400.

şeklinde verilmesi,, boyundaki gerdanlığın (?) şekli ve duruşu yönünden benzerlik taşır⁷⁸.

⁷⁸ Bu iki figürin Sandıklı kesiminden gelmiştir. Burada İTÇ'a tarihlenmektedir.

4.2.Disk Yüzlü p.t. Figürinler

Afyonkarahisar ve çevresinde 2002 yılından itibaren 20 sezon boyunca yürüttüğümüz yüzey araştırmaları kapsamında, Geç Neolitik Çağ'dan itibaren karşılaştığımız en önemli buluntu gruplarından birini, dinsel sembollerle ilişkili pişmiş topraktan yapılmış figürinler oluşturmaktadır⁷⁹. Yapılan araştırmalar sonucu, bölgedeki yerleşmelerin hızla çoğaldığı İTÇ'ında, gerek insan gerekse hayvan figürinlerinin buluntu sayısında bir artış gözlenmiştir. Bu bağlamda, Afyonkarahisar-Emirdağ yol bağlantısı üzerinde, Bayat ilçesi sınırlarında yer alan Asarcık ve Pazarcık yerleşmeleri ile İhsaniye Ablak Höyük'teki araştırmalarımızda tespit edilen ve yayınlanan bazı figürin parçaları bu bakımdan önemlidir⁸⁰. Söz konusu figürinler dışında, Afyonkarahisar il merkezinin kuzeyi ve Sincanlı Ovası çevresindeki çalışmalarımızda, bu defa dikkat çekici bir şekilde, literatürde *disk yüzlü figürinler/insan biçimli kaplar* diye tanımlanan İTÇ'na ait örneklerle karşılaşmıştır. Akarçay havzasının batısında, tipik özellikleriyle öne çıkan ve stilistik özellikleri bakımından birbirinin yakın benzeri olan bu figürinler, Ayvatlı'dan doğuda Çıkrık kesimine kadar, belli bir hat üzerindeki yerleşmelerde görülmektedir (Harita 1)⁸¹.

Bu bölümde, araştırmalarda tespit edilen, *disk yüzlü figürin/insan biçimli kaplarla* ilişkili dört adet örnek değerlendirilerek çevre kültürlerle ilişkisi irdelenecektir.

2017-2020 yılları arasında ağırlıklı Akarçay havzasının batı yarısında yürütülen çalışmalarda disk yüzlü figürinlere ait örneklerle karşılaşmaya başlanmıştır. Bölgedeki 2017 sezonu yüzey araştırmalarında **Ayvatlı Höyük**'te⁸², 2018 yüzey araştırmalarında **Çorca Höyük** ve **İsmailköy Höyük**arda⁸³, 2020 yüzey araştırmalarında **Pazarcık** yerleşmesinde⁸⁴ disk yüzlü figürinlere ait buluntular tespit edilmiştir (Harita 1, Kat. No: 7-10, Resim 30: 1-4).

⁷⁹ Koçak/Bilgin, 2013; Koçak, 2016.

⁸⁰ Bu figürin parçaları Bayat ilçesi çevresinde 2007 ve 2020 yıllarında, İhsaniye çevresinde 2018 yılında tarafımızdan yürütülen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir. Bayat figürinleriyle ilgili bkz. Koçak/Işık 2007: 360-361, Resim 4, 7; Koçak/Baytak/Yavuz/Esen 2022: 59. Ablak Höyük'ten mermer idol parçası ve figürin parçası için bkz. Koçak/Esen/Kızılgut/Koçak 2020: 218, 221, Resim 9-1; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 101.

⁸¹ Koçak-Bilgin-Öztürk-Esen, 2023, 101 vdd.; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 101-102; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 102.

⁸² Koçak/Esen/Kızılgut/Kaya, 2019: 246, 260, Resim:6; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 102.

⁸³ Koçak/Esen/Kızılgut/Koçak, 2020: 217, 221, 229-230, Resim: 4, 6; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 101.

⁸⁴ Koçak/Baytak/Yavuz/Esen, 2022: 59; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 101.

Disk yüzölçü figürinler genellikle tipik yüz biçimleri, başın arkasındaki poloslari, ayakta ya da oturur bir şekilde tasvir edilmeleri, plastik, çizgisel, bastırma vb tekniklerde işlenen göz, kulak, burunları ile Anadolu'nun batı yarısına yayılan geniş bir alanda görülür. Ancak figürinler dışında, figürinlerde görülen baş tipleriyle stilistik olarak aynı özelliklere sahip baş betimlemeleri, insan biçimli kaplarda da karşımıza çıkmaktadır (Resim 30, 31: 1-7)⁸⁵.

Akarçay havzasının batı yarısında (Fig. 1), Kaklık Mevkii Mezarlığı, Bavurdu (Alanyurt) ve Çıkırık kesimlerinde bulunan ve günümüzde Afyonkarahisar Müzesi'nin envanterinde bulunan, *disk yüzölçü figürin/insan biçimli kaplara* ait örnekler yayınlanarak literatüre girmiştir (Resim 30: 5-7, 31: 1-2, 4)⁸⁶. Afyonkarahisar ili ve ilçeleri yüzey araştırmaları projesi kapsamında, 2017, 2018 ve 2020 yıllarında yürüttüğümüz çalışmalarda, Sinanpaşa ilçesi Düzağaç kasabası Ayvatlı Höyük, Afyonkarahisar İl Merkezi İsmailköy Höyükardı Mevkii ve Çorca Höyük ile Bayat ilçesi Pazarcık yerleşmesinde söz konusu disk yüzölçü figürinlerle aynı özelliklere sahip pişmiş topraktan yapılmış dört örnek daha tespit edilmiştir (Resim 30: 1-4, 31: 3, 5-7)⁸⁷. Bu yeni figürin parçalarının, bu türde eserlerin kültürel dağılımı ve stilistik özelliklerinin değerlendirilmesi bakımından, konu üzerine yapılan çalışmalara katkı sağlayacağı açıktır.

4.2.1. Yerleşmeler ve Konumları

Araştırmalar kapsamında çalışmamıza konu olan örneklerin bulunduğu Höyükardı, Çorca ve Ayvatlı yerleşmeleriyle birlikte⁸⁸ geçmiş yıllarda yayını yapılan

⁸⁵ Gündoğan-Aydingün, 2005; Demirkol, 2019; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 102.

⁸⁶ Topbaş/Efe/İlaslı, 1998: 45, 66-67, Fig. 51: 110; Gündoğan-Aydingün, 2003: 23-24, 66, 141, 211, Levha 21/b (Çıkırık), Levha 94/a (Afyon, ETÇ III), Levha 124/4 (Kaklık); Gündoğan-Aydingün 2005: 32-48; Gündoğan-Aydingün 2005, 32, Resim 26; Efe/Türkteki 2011: 228-231, 298, Kat. no: 302-303; Demirkol 2019: 158, 160-161, 163, Katalog No 52, 54, 56; Özgül, 2023, 142-143. 2018 yılı araştırmalarımız sırasında Çıkırık Kasabası sınırlarında yer alan Çıkırık Höyük de incelenmiştir. Bu yerleşmede ağırlıklı Tunç Çağı buluntuları görülür. Çıkırık Höyük'le ilgili olarak bilgi için bkz. Koçak/Esen/Kızılgut/Koçak 2020: 218, 221, Resim 9-10. Bu tür figürinlerle ilgili Afyonkarahisar Müzesi'nde farklı örnekler de bulunmaktadır. Bkz. Gündoğan-Aydingün 2003, 66, Levha 94/a (ETÇ III); Gündoğan-Aydingün 2005, 32-48; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 102.

⁸⁷ Koçak/Esen/Kızılgut/Kaya 2019: 246, resim 6; Koçak/Esen/Kızılgut/Koçak 2020: 217, 221, resim 3-6; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 102.

⁸⁸ Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 102. Yerleşim alanlarının halihazır harita çalışmalarında Topcon Hyper V GNSS alıcısı ile gerçek zamanlı kinematik (GZK) koordinat üretimine imkan veren TUSAGA-Aktif (Türkiye Ulusal Ana GPS Ağı- Aktif (CORS-TR (Continuously Operating Reference Station-Türkiye)) ağına dayalı olarak VRS (The Virtual Reference Station) düzeltme tekniği kullanılarak 1 sn kayıt aralığında 3 epok ölçü ile WGS 84 Uluslararası sistemine uygun olarak ITRF 96 koordinat sisteminde 3 derecelik dilimde nokta koordinatları (x, y) ve elipsoid yüksekliği (h) belirlenmiştir. Elde edilen arazi ölçülerinin hesap ve çizimleri NetCAD yazılımı/programı kullanılarak hazırlanmış ve 1/25.000 ölçekli Standart Topoğrafik Harita (STH) Projeksiyon sistemi olan ED50 6 derece koordinat

figürinlerin tespit edildiği, Kaklık Mevkii Mezarlığı, Bavurdu (Alanyurt) ve Çıkrık yerleşmeleri, kabaca Akarçay Irmağı'nın ilk kaynaklarının çıktığı yerlerde konumlanmaktadır. Bu haliyle yerleşim birimleri verimli bir havzada ve doğal yol güzergahları üzerinde yer alır (Harita 1).

Yerleşmelerden Ayvatlı Höyük, Sincanlı Ovası'nın kuzeyinde Akarçay Nehri'nin ana kaynaklarından Aksu Deresi'nin yakınlarında konumlanır. Burası kuzeyde Eyice Höyük üzerinden Porsuk vadisine doğru uzanan tarihi bir doğal yol üzerindedir (Harita 1)⁸⁹. 6.52 ha'lık yayılımı ve 20 m'lik yüksekliğiyle Sincanlı Ovası çevresinin en büyük yerleşmeleri arasındadır (Resim 20-22). Burada Kalkolitik Çağ, İTÇ, OTÇ, DÇ ve Roma dönemlerine ait buluntulara rastlanmaktadır⁹⁰.

Çorca yerleşmesi iki tepeden oluşmaktadır (Resim 26-28). Bunlardan ana yerleşme olarak tanımladığımız Çorca 1, 5.75 ha'lık büyüklüğü ve 19 m'ye yaklaşan yüksekliğiyle bu havzanın en büyük yerleşmeleri arasındadır ve üzerinde yoğunlukla İTÇ ve MÖ 2. binyıl buluntuları tespit edilmiştir⁹¹. Çorca 2'nin güneydoğusunda, yerleşmenin zaman içinde büyümesine paralel olarak gelişen ikinci bir tepe daha oluşmuştur. Çorca 2 olarak tanımlanan bu yerleşim alanında ise Hellenistik ve Roma dönemlerine ait seramik buluntular dikkati çekmektedir.

İsmailköy'ün hemen içinde yer alan Höyükardı (Türbeyanı Höyük) 0.46 ha'lık yayılımı ve 6 m'lik yüksekliğiyle görece küçük bir yerleşmedir (Resim 23-25). Üzerinde İTÇ ve OTÇ seramiklerinin yanı sıra İTÇ'na ait bir figürin parçası da tespit edilmiştir⁹².

Yukarıda da söz ettiğimiz gibi Pazarcık yerleşmesi Bayat ilçe merkezinin 800 m kadar güneyinde konumlanır (Resim 13-15). Neolitik Çağ, Kalkolitik Çağ ve İTÇ'a

sistemine dönüştürülmüştür. Aynı zamanda görsellik sağlaması açısından NetCAD programının desteklediği Online Harita Yandex Uydu Görüntü uygulaması kullanılarak çalışılan höyüklerin halihazırdaki konumlarının Harita ile uyumlu olarak irdelenmesi yapılmıştır. Böylelikle bu verilerden yola çıkarak yerleşmelerin yayılım alanları ve ova seviyesinden yükseklikleri belirlenmiştir. Buna göre ağırlıkla Tunç Çağ buluntuları veren Ayvatlı ve Çorca I yerleşmeleri büyük boyutlu, Höyükardı (Türbeyanı) ise küçük boyutlu iskanlar olarak tanımlanmaktadır:

Ayvatlı Höyük: $S/F = 91800 \text{ m}^2 = 6.52 \text{ ha}$, $KG = 340 \text{ m}$, $E-W = 270 \text{ m}$, $h_{\max} 1185.546 - h_{\min} 1166.155 = 19.39 \text{ m}$ (Δh); Çorca I (Sadıkbey): $S/F = 57477.13 \text{ m}^2 = 5.75 \text{ ha}$, $N-S = 285 \text{ m}$, $E-W = 265 \text{ m}$, $h_{\max} 1028.481 - h_{\min} 1009.664 = 18.82 \text{ m}$ (Δh); Höyükardı (Türbeyanı): $S/F = 4618.32 \text{ m}^2 = 0.46 \text{ ha}$, $N-S = 85 \text{ m}$, $E-W = 80 \text{ m}$, $h_{\max} 1019.665 - h_{\min} 1013.608 = 6.06 \text{ m}$ (Δh).

⁸⁹ Eyice Höyük buluntularından yola çıkarak bu yolun Neolitik Çağ'dan itibaren kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bkz. Koçak and Bilgin, 2010: 23 vd.; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 103.

⁹⁰ Koçak vd., 2019: 246, resim 6; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 103.

⁹¹ Çorca Höyük 1'in hemen güneydoğu bitişiğinde Çorca Höyük 2 yükseltisi yer alır. Burası 4 m kadar yükseklikte ve yaklaşık 250 m çapındadır. Çorca Höyük 2'de Hellenistik, Roma/Geç Roma dönemi buluntuları ile birlikte yapı tuğlaları görülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Koçak vd., 2020: 217, 221, resim 3-4; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 103.

⁹² Koçak vd., 2020: 217, 221, resim 5-6; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 103.

tarihlenen buluntuların tespit edildiği bu yerleşmede birisi disk yüzölçümlü olmak üzere dört adet farklı tipte p.t. figürin parçası ele geçmiştir⁹³.

Pazarcık üst kot koordinatları ve yükseklik

N 38°58.013' E 030°55.239' 1093 m (5)

X:4315326,52 Y:319884,10 Kot:1083,31 m.

Araştırmalar sonucu, Afyonkarahisar'ın kuzeyindeki yerleşmeler dikkate alındığında, İsmailköy-Sadıkbey arasında yoğun bir yerleşim dokusunun olduğu karşımıza çıkar. Bu kesimden kuzeyde İhsaniye çevresine doğru uzanan alandaki buluntular kültürel açıdan çeşitlilik gösterir. Bu havzadaki Çorca ve Höyükardı yerleşmeleri Ayvatlı Höyük gibi Akarçay havzasının ana kaynaklarından olan Aksu Deresi'nin kenarında ve tarımsal açıdan verimli bir alanda yer alırlar. Afyonkarahisar'ın hemen kuzeyindeki bu iki yerleşme batıda Sincanlı Ovası üzerinden Batı Anadolu'ya, kuzeyde Anıtkaya ve Osman Köy çevresinden Porsuk vadisine doğru uzanan önemli doğu-batı yollarının üzerinde konumlanır (Harita 1).

Söz konusu figürinlerin, Afyonkarahisar'ın kuzeyinde, belli bir bölgede, önemli yol güzergahları üzerinde, farklı boyutlara sahip yerleşim birimlerinde tespit edilmesi bölgedeki ortak bir kültürün varlığıyla açıklanabilir.

4.2.2.Buluntular

Araştırmalar kapsamında değerlendirmeye alınan dört örnekten Kat. No: 7-8, 10 disk biçimli figürinlere ait baş parçaları olup Kat. No: 9 olasılıkla insan biçimli kapla ilişkili bir baş betimlemesidir (Resim 30: 1-4, 31: 3, 5-7)⁹⁴. Disk biçimli figürinlere ait baş parçaları altında incelenen örnekler Ayvatlı Höyük, İsmailköy Höyükardı Mevkii ve Pazarcık'ta tespit edilmiştir (Harita 1). İnsan biçimli kapla ilişkili örnek de Çorca yerleşmesinde bulunmuştur.

4.2.2.1.Ayvatlı Figürini

Sinanpaşa ilçesi, Düzağaç Kasabası Ayvatlı Höyük'te tespit edilen figürinin sadece yüz ve boyun kısmı mevcuttur. Pişmiş topraktan yapılan figürinin mevcut

⁹³ *Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü 2020 Yılı Raporu*'ndan alıntı.

⁹⁴ Çıkırık ve Bavurdu örneklerinden yola çıkılarak, bu tip başlara ait parçaların kütleli insan figürlerine veya insan biçimli kaplara ait olması konusunda bir değerlendirme için bkz. Bilgi, 1979: 135. Ayrıca bkz. Bilgi, 2012: 298, 309; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 103.

durumu 3.2 cm yüksekliğinde, 2.2 cm genişliğindedir. Hafif sağa yatık başı ince bir boyun üzerine yapılmıştır. Yüz yapısı disk şeklindedir, hafifçe sıvanmış ve düzleştirilmiştir, burnu ve kulakları plastik olarak şekillendirilmiştir. Neredeyse yüzün yarısını kaplayan burnu, oldukça özensiz, asimetric olarak sağa dönük yapılmıştır. Gözler yuvarlak bir aletle bastırılmış, bundan dolayı kenarlara kilin fazla kısmı taşmıştır. Yüzün en altında belli belirsiz, ağız olabilecek bir kıvrım bulunmaktadır. Arkada toplanan saçların üzerine konik formu küt bir polos yapılmıştır. Kısmen korunan her iki kulağında ikişer kulak deliği farkedilmektedir (Kat. No: 7, Resim 30: 1, 31: 6).

Figürinin sarımsı kırmızı hamuru (5YR 5/8 yellowish red), mika, kireç ve taşçık katkı, sık dokulu, ince gözeneklidir. Yüzeye uygulanan koyu kırmızı astarı (2.5YR 6/6 light red) zaman içinde korunma şartlarından dolayı yer yer aşınmıştır.

Katalog

Buluntu No	: 7
Eserin Adı	: Figürin
Yapıldığı Madde	: Pişmiş Toprak
Eserin Devri	: İlk Tunç Çağı II
Buluntu Yeri	: Sinanpaşa İlçesi, Düzağaç Kasabası Ayvatlı Höyük.

Ölçüleri: Yük : 3,2 cm **Gen.:** 2,2 cm

Tanımı: Figürin parçası. Sarımsı kırmızı hamurlu (5YR 5/8 yellowish red), ince kumlu, mika, kireç ve taşçık katkı, koyu kırmızı astarlı (2.5YR 6/6 light red), hafif pürüzlü ve mat, iyi pişmiş.

Ayvatlı figürininde başın yandan görünümü, kulakların, polos'un ve saçın arkaya doğru konik-küt bir şekilde uzaması Demircihöyük C tipi başlarını hatırlatır⁹⁵.

⁹⁵ Obladen-Klauder, 1996: 261, 266, TAFEL 121: 9. Ayrıca bkz. Bilgi, 1979: 134 vd., Res./Fig. 7-9; Demirkol, 2019: 20-21, Şekil 1; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 104.

Burnuyla yüz yapısının yanı sıra gözlerin yuvarlak çukurlar şeklinde gösterilmesi de bu gruptaki başlarla kısmen benzerlik gösterir⁹⁶. Genel olarak Çıkrık ve Bavurdu örnekleriyle de benzerlik içindedir⁹⁷. Bunun yanında yüz ve burun yapısıyla Küllüoba figürinleriyle karşılaştırma yapılabilir⁹⁸. Demircihöyük C Tipi figürinleri ile bazı benzerlikler gösterir.⁹⁹ Yüzün şekli, kulaklar, polosun şekli ve duruşu gibi özellikleriyle Kusura'dan bir örnekle karşılaştırılabilir¹⁰⁰. Yüzün ve polosun yapılışı, burun ve gözlerin işlenişleri bakımlarından Kanlıgeçit örnekleriyle yakındır¹⁰¹. Bu örnekler dikkate alındığında, Ayvatlı buluntusunun da oturan bir figürine ait bir baş parçası olacağı düşünülebilir¹⁰².

4.2.2.2. Höyükardı Figürini

Afyonkarahisar Merkeze bağlı İsmailköy Höyükardı Höyük'te tespit edilen disk biçimli figürin başının yüksekliği 4.8 cm'dir. İnce ve uzun bir boyun üzerine yapılan baş bölümünde, yüzün 1/3'lük kısmı kırıktır. Günümüze kadar ulaşabilen yüz hafifçe sıvanmış ve düzleştirilmiştir, üst bölümünde kaşlar, kulaklar ile burun bölümünün yanı sıra polos plastik olarak şekillendirilmiştir. Yay şeklinde yanlara kadar uzatılarak yapılan kaşları, burun köprüsüyle birleşmektedir. Burnun uç bölümü kırık olduğu için burun delikleri hakkında yorum yapılamamaktadır. Gözleri kaşların altında, burnun her iki yanına yerleştirilmiştir. Yuvarlak bir aletle bastırılarak yapılan gözlerin kenarlarında, bastırmadan dolayı taşan kilin fazla kısımları göz çukurunu çepeçevre sarmıştır. Figürin başında dikkati çeken en önemli noktalardan biri yanlara doğru

⁹⁶ Obladen-Klauder, 1996: 280, TAFEL 121. Ayrıca bkz. Bilgi, 2012: 302; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 104.

⁹⁷ Bilgi, 1979: 132 vd., Res./Fig. 2, 9; Efe and Türkteki, 2011: 228-231, 298, Kat. no: 302. Gündoğan-Aydingün Çıkrık figürinini İTÇ I başlarına tarihlemektedir. Bkz. Gündoğan-Aydingün, 2003: 23-24, 141, 211, Levha 21/b. Ayrıca bkz. Gündoğan-Aydingün, 2005: 32-48; Demirkol, 2019: 158, 160-161, 163, Katalog No 52, 54, 56; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 104.

⁹⁸ Ay-Efe, 2006: 90 vd.; Efe and Türkteki, 2011: 228-231, 307-308, Kat. no: 284-286; Türkteki vd., 2021: 116, 122-123, Fig. 13, 21; Efe and Ay-Efe, 2001: 51, 62, Çizim 6 (İTÇ I); Efe, 2007: Resim 17: 2-4; Öner, 2009: 38-40, Levha 1-2, 5-6, Resim 1-4. Ayrıca bkz. Gündoğan-Aydingün, 2003: 45-46, Levha 65/a-b; Bilgi, 2012: 302; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 104.

⁹⁹ Obladen-Klauder, 1996: 261, 266-271, 365-366, TAFEL 120: 4-10, TAFEL 121: 1-12. Ayrıca bkz. Gündoğan-Aydingün, 2003: 35, 42, Levha 43/a-b, Levha 52; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 104.

¹⁰⁰ Bilgi, 1979: 134 vd., Res./Fig. 3; Bilgi, 2012: 302; Demirkol, 2019: 157, Kat. No 51; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 104.

¹⁰¹ Trakya'nın İç-Batı Anadolu'yla bağlantısına işaret eden ve "Bavurdu Tipi" olarak tanımlanan Kanlıgeçit örneklerinde ağız küçük bir çukur şeklinde gösterilmektedir. Bkz. Karul, 2005: 118 vd.; Karul, 2012: 190 vd.; Özdoğan, 2016: 200-201, Fig. 4; Heyd vd., 2016: 180-181, Figure 8.5.3; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 104.

¹⁰² Gündoğan-Aydingün, 2003: 141, Levha 21/b; Demirkol, 2019: 163, Katalog No 56; Erdan, 2018: 192-193, Şekil 2-3; Efe, 2007: Resim 17: 2-3; Öner, 2009: Resim 1, 2: C-D; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 104.

çıkıntılı yapılan kulaklarıdır. Hilal biçiminde tasarlanan kulaklarında, yine yuvarlak uçlu bir aletle açılan üçer adet kulak deliği mevcuttur. Konik formdaki polosu başın tepe bölümünden çıkarak yukarı doğru uzatılarak şekillendirilmiştir (Kat. No: 8, Resim 30: 2, 31: 7).

Figürinin kırmızımsı kahverengi hamuru (2.5YR 5/4 reddish brown), mika, kireç ve taşçık katkılı, ince kumlu, sık dokuludur. Yüzeye uygulanan ince ve sulandırılmış kırmızımsı kahverengi astarı (5YR 5/4 reddish brown) yer yer aşınmıştır. Yüzeyi astarın ince uygulanmasından dolayı hafif pürüzlü ve mattır.

Katalog

Kazı Envanter No : 8
Eserin Adı : Figürin
Yapıldığı Madde : Pişmiş Toprak
Eserin Devri : İlk Tunç Çağı II
Buluntu Yeri : Merkez İlçesi, İsmailköy Höyükardı Mevkii.

Ölçüleri: Uzunluk: 4.8 cm

Kalınlık: 2.9 x 2.9 cm

Tanımı: Figürin parçası. Kırmızımsı kahverengi hamurlu (2.5YR 5/4 reddish brown), ince kumlu, mika, kireç ve taşçık katkılı, kırmızımsı kahverengi astarlı (5YR 5/4 reddish brown), hafif pürüzlü ve mat yüzeyli, iyi pişmiş.

Höyükardı figürini, bu havzada Kaklık Mevkii mezarlığından¹⁰³ ve Çıkrık kesimindeki¹⁰⁴ oturur vaziyetteki disk yüzü figürinlerin yanı sıra Demircihöyük C Tipi

¹⁰³ Topbaş vd., 1998: 45, 66-67, Fig. 51: 110; Efe and Türkteki, 2011: 228-231, Kat. no: 303. Ayrıca bkz. Gündoğan-Aydın, 2003: 64, 211, Levha 93/a, Levha 124/4 (Kaklık, ETÇ III); Bilgi, 2012: 297, Res. 854; Demirkol, 2019: 158, Katalog No 52; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 105.

¹⁰⁴ Bilgi, 1979: 132 vd., Res./Fig. 2; Gündoğan-Aydın, 2003: 23-24, 141, Levha 21/b; Gündoğan-Aydın, 2005: 32, Resim 26; Efe and Türkteki, 2011: 228-231, Kat. no: 302; Bilgi, 2012: 298; Demirkol, 2019: 163, Katalog No 56; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 105.

figürinler¹⁰⁵ ve Bozüyük'ten bir örnekle¹⁰⁶ benzerlikler gösterir. Burun köprüsüyle birleşen yay şekilli kaşlar Kusura¹⁰⁷ ve Küllüoba¹⁰⁸ örnekleriyle karşılaştırılabilir. Diğer merkezlerdeki benzer figürinler dikkate alındığında Höyükardı örneğinin de oturan bir figürine ait baş parçası olacağı düşünülebilir.

4.2.2.3.Çorca İnsan Yüzlü Kap Parçası

Çorca insan yüzlü kap parçası, Afyonkarahisar Merkez'e bağlı İsmailköy Çorca Höyük'te tespit edilmiştir. Olasılıkla insan biçimli bir kaba ait bu örnekte, insan başı betimlemesinin olduğu bölümü, yüzeysel aşınmalar dışında günümüze kadar ulaşabilmiştir. Aplike edilen baş betimlemesi dışa çıkık, disk şeklinde, 5.4 cm yüksekliğinde ve genişliğindedir¹⁰⁹.

Yüz detayları stilistik yönden incelendiğinde, disk biçimli figürinlerle benzer özelliklere sahip olan bu figürinin özensizce yapıldığı yorumlanabilir. Plastik olarak şekillendirilen burnu, kazımayla verilen ve şakaklara doğru kalkık yapılan karşılıklı iki kaşın ortasına yerleştirilmiştir. Burun delikleri birbirine bitişik yuvarlak uçlu bir aletle bastırılarak yapılmıştır. Ancak burnun uç bölümünde aşınmalar vardır. Kazımayla yapılan kaşların altına yerleştirilen gözleri için önce geniş yuvarlak bir aletle bastırılarak göz yuvası yapılmış, oluşturulan göz yuvasının içine yine baskı yöntemiyle, daha küçük göz yerleştirilmiştir. Kısmen korunabilen kulaklarında birer adet kulak deliği seçilebilmektedir. Çene kısmına yakın bir noktada düz bir çizgi halinde kazımayla ağız yapılmıştır. Ağız üstündeki bölüme, yine kazımayla birbirini takip eden, sağa yatık 6 adet çizgi dikkati çekmektedir. Benzer tipte ancak daha dik çizgiler, Demircihöyük örneklerinde ağız altında görülmektedir¹¹⁰. E. Erdan, Kemal Uğurbil Koleksiyonu'ndaki bir örnekte ağız kısmı içinde siyah boya kullanarak oluşturulmuş altı sıra dikine çizgi ile olasılıkla dişlerin tanımlandığını ifade eder¹¹¹. Bu örnekten yola

¹⁰⁵ Obladen-Klauder, 1996: 261, 266-271, 365-366, TAFEL 120: 4-10, TAFEL 121: 1-12. Ayrıca bkz. Gündoğan-Aydın, 2003: 35, Levha 43/a-b; Bilgi, 2012: 302; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 105.

¹⁰⁶ Bilgi, 1979: 134, Res./Fig. 5; Bilgi, 2012: 303, Res. 901; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 105.

¹⁰⁷ Bilgi, 1979: 134 vd., Res./Fig. 3; Bilgi, 2012: 302; Demirkol, 2019: 157, Kat. No 51; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 105.

¹⁰⁸ Ay-Efe, 2006: 90 vd; Öner, 2009: 40, Levha 5-6, Resim 2e, 3c; Bilgi, 2012: 302; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 105.

¹⁰⁹ Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 105.

¹¹⁰ Obladen-Klauder, 1996: 261-262, TAFEL 120-121. Benzer örnekleri toplu halde görmek için bkz. Bilgi, 2012: 296, 302; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 106.

¹¹¹ Erdan, 2018: 191-193. Bu konuda bkz. Bilgi, 2012, 296; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 106.

çıkarak Çorca örneğinde betimlenen ağız üzerindeki dikey çizgilerin dişleri tanımladığı düşünülebilir (Kat. No: 9, Resim 30: 3, 31: 5)¹¹².

Figürinin gözenekli kırmızı hamuru (2.5YR 4/8 red), yoğun mika, bitki ve taşçık katkılıdır. Oldukça aşınmış yüzeyine uygulanan kırmızı astarı (10R 4/8 red), ince ve mattır. Yüzeyi katkı maddelerinin yanı sıra astarının ince olmasından dolayı oldukça pürüzlüdür.

Katalog

Buluntu No.	: 9
Eserin Adı	: İnsan Biçimli Kap Parçası
Yapıldığı Madde	: Pişmiş Toprak
Eserin Devri	: İlk Tuç Çağı II
Buluntu Yeri	: Merkez İlçesi, İsmailköy Çorca Höyük

Ölçüleri: Yükl.: 5.4 cm Kal. : 3.6 x 2.4 cm

Tanımı: İnsan biçimli kap parçası. Kırmızı hamurlu (2.5YR 4/8 red), orta kumlu, bol mika, bitki ve bol taşçık katkılı, kırmızı astarlı (10R 4/8 red), pürüzlü ve mat, orta pişmiş.

Çorca örneği, Bavurdu'da (Alanyurt) tespit edilen insan biçimli kapla karşılaştırılabilir¹¹³. Yüz ve burun yapısıyla, ağız ve ağza dik kazıma çizgilerle birlikte gösterilen Küllüoba İTÇ figürinleriyle karşılaştırma yapılabilir¹¹⁴. Ayrıca

¹¹² Demircihöyük'ten benzer bir örnek için bkz. Obladen-Klauder, 1996: 365, TAFEL 120: 6, Tip B. Demircihöyük'teki örnekte beş adet dikey çizgi vardır ve bunlar ağızın altında verilmiştir. Ayrıca benzer diğer örnekler için bkz. 365, TAFEL 120: 5 (Tip B), 9 (Tip B), TAFEL 121: 1 (Tip C), 5 (Tip C). Küllüoba'daki benzer bazı örnekler ve değerlendirme için bkz. Öner, 2009: 40, Levha 5, Resim 2-3; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 106.

¹¹³ Bilgi, 1979: 135, Res./Fig. 9; Gündoğan-Aydın, 2005: 46-47, Resim 44; Demirkol, 2019: 160-161, Katalog No 54; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 106.

¹¹⁴ Küllüoba örnekleri figürinlere ait parçalardır. Bkz. Efe and Türkteki, 2011: 228-231, 307-308, Kat. no: 284-286; Türkteki vd., 2021: 116, 122-123, Fig. 13, 21; Efe and Ay-Efe, 2001: 51, 62, Çizim 6 (İTÇ I); Ay-Efe, 2006, 90 vd.; Öner, 2009: 40, Levha 5; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 106. Ayrıca bkz. Gündoğan-Aydın, 2003: 35, Levha 43/a-b.

Demircihöyük örnekleri ile yüzün yuvarlaklığı, gözlerinin ve ağzın işlenişleri bakımından benzerlikler mevcuttur ¹¹⁵ . Burun yapısı ve gözlerin işlenişleri bakımlarından Kanlıgeçit örnekleriyle yakındır¹¹⁶.

4.2.2.4.Pazarcık Figürini

Pazarcık p.t. buluntusu bir çömleğin kulbuna aplike edilmiş bir figürin olmalıdır. Sadece baş kısmı korunmuştur. Arkada toplanan saçların üzerine konik formlu küt bir polos yapılmıştır. Boyun kısmından itibaren kırık, gövde kayıptır. Günümüze kadar ulaşabilen yüzün üst bölümünde kaşlar, kulaklar ile burun bölümünün yanı sıra polos plastik olarak şekillendirilmiştir. Yay şeklinde yanlara kadar uzatılarak yapılan kaşları, burun köprüsüyle birleşmektedir. Burnun uç bölümü kırıktır, sağ burun deliği kısmen korunmuştur Gözleri kaşların altında, burnun her iki yanına oyukçuk şeklinde işlenmiştir. Yuvarlak bir aletle bastırılarak yapılan gözlerin kenarlarında, bastırmadan dolayı taşan kilin fazla kısımları göz çukurunu çepeçevre sarmıştır. İki kulağı da kırıktır. Her iki göz çukurunun alt kısmında iki paralel yiv işlenmiştir (Yaşlılık ifadesi?). Ağız kısmı burnun hemen altında tek bir yiv şeklinde betimlenmiş, ağız çizgisini aşağı doğru dik kesen dört sıra yiv ise olasılıkla dişlerin betimlenmesidir (Kat. No: 9, Resim 30: 4, 31: 3).

Katalog

Buluntu No	: 10
Eserin Adı	: Figürin
Yapıldığı Madde	: Pişmiş Toprak
Eserin Devri	: İlk Tunç Çağı II
Buluntu Yeri	: Bayat İlçesi, Pazarcık Mevkii

Yükseklik: 3,4 cm, **Baş Uz.:** 2,8 cm, **Baş Gen.:** 3 cm, **Kalınlık:**3,1 cm

Tanımı: Figürin parçası. Açık kahverengi hamurlu (7.5 YR 6/2 pinkish gray), ince kumlu, bol mika, kireç, taşçık ve bitki katkılı, kiremit kırmızı astarlı (10 R 5/6 red), iyi pişmiş, silik açık.

¹¹⁵ Demircihöyük'teki benzer örnekler figürinlere aittir. Bkz. Obladen-Klauder, 1996: 365-366, TAFEL 120: 6 (Tip B), 9 (Tip B), TAFEL 121: 2 (Tip C); Korfmann, 1977/1978: 26-27, Abb. 18:6, TAFEL 9/6; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 106. Ayrıca bkz. Bilgi, 1979: 135, Res./Fig. 9; Gündoğan-Aydingün, 2003: 35, Levha 43/a-b.

¹¹⁶ Karul, 2005: 118 vd.; Karul, 2012: 190 vd.; Özdoğan, 2016: 200-201; Heyd vd., 2016: 180-181, Figure 8.5.3; Koçak-Baytak-Öztürk-Esen, 2023, 106.

Demircihüyük L ve daha erken tabakadaki örnek ile benzerlikleri vardır. Demircihüyük'te disk biçimli yüz, kabartı şeklinde verilen burun, burnun altındaki yiv şeklinde verilen ağız benzerdir¹¹⁷. Demircihüyük L tabakadaki örnek ile benzerlikleri vardır. Demircihüyük'te disk biçimli yüz, kabartı şeklinde verilen burun, burnun altındaki yiv şeklinde verilen ağız benzerdir¹¹⁸. Demircihüyük'teki figürinlerin disk şeklindeki başları, gözlerin çukurcuk şeklinde işlenmesi, burun delikleri ve bir örnekte kaşlar ve burnun birleşmesi, ağız ve altında 4-5 sıra halinde verilen dişler, küt verilen polos benzerdir¹¹⁹. Demircihüyük figürinindeki her iki göz çukurunun altında bulunan iki kazıma bezeme ile benzerdir¹²⁰. Küllüoba disk yüzlü figürininin disk şeklindeki başı, plastik verilen ve birbirleriyle birleşen burun ve kaşları, göz çukurları, burun delikleri ve her iki göz çukurunun altında bulunan paralel yivler bakımından çok yakın benzerlik gösterir¹²¹. Çiledir Höyük disk yüzlü figürini ile bazı benzerlikler taşır. Disk şeklindeki yüz, küt verilen polos benzemektedir¹²². Kemal Uğurbil Koleksiyonu'nda ve Demircihüyük'teki örneklerde ağızı dik kesen ve dişleri tanımladığı düşünülen çizgiler benzerdir¹²³. Demircihüyük'teki örnekte ağızı dik kesen ve dişleri tanımladığı düşünülen çizgiler benzerdir¹²⁴. Emirdağ'daki Manahoz yerleşmesindeki örnekte yay şeklinde yanlara kadar uzatılarak yapılan kaşların burun köprüsüyle birleşmesi, ağızı dik kesen ve dişleri tanımladığı düşünülen çizgiler benzerdir¹²⁵. Demircihüyük'teki

¹¹⁷ Korfmann, M. 1977/1978, 26, Tafel 9:6.

¹¹⁸ Korfmann, M. 1977/1978, 26-27, Abb. 18: 6.

¹¹⁹ Obladen-Klauder, 1996: 271, 369, TAFEL 120: 6, 9; ayrıca bkz. TAFEL 120-121.

¹²⁰ Obladen-Klauder, 1996: 266-267, 358, TAFEL 110: 4. Ayrıca bkz. Bilgi, Önder, 2012, 303, Fig. 902.

¹²¹ Bilgi, 2012, 302, Fig. 903.

¹²² Türktüzün vd., 2014: 58-59, Res 18.

¹²³ Obladen-Klauder, 1996: 261, 358, 366, TAFEL 121: 5. Ayrıca bkz. Bilgi, 2012, 302, Fig. 889.

¹²⁴ Erdan, 2018: 191-193; Obladen-Klauder, 1996: 267, 358, 365-365, TAFEL 120-121: 5-6, 9. Ayrıca bkz. Bilgi, 2012, 302, Fig. 887, 894.

¹²⁵ Bilgi, 2012, 302, Fig. 895; Demirkol, 2019, 164, Kat. No 57.

örnekte her iki göz çukurunun altında bulunan paralel yivler bakımından benzerlik gösterir¹²⁶.

Bütün bu *disk yüzlü figürün/insan biçimli kaplarla* ilgili olarak yakın çevrede başka örneklerle de karşılaştırma yapmak mümkündür. Kütahya Çiledir Höyük'ten bir figürin parçası disk şeklinde oluşu, kazıma ve kabartma bezeme tarzı, kulakları ve kulak deliklerinin şeklinden dolayı Afyonkarahisar örnekleri ile bazı benzerlikler taşır¹²⁷. Yukarıda da söz ettiğimiz gibi biraz daha güneyde Kusura ve doğuda Manahoz¹²⁸ başta olmak üzere Anadolu'nun farklı bölgelerinde ve Trakya'da bu tip figürinlerin benzerlerine rastlanır. Bu durum MÖ III. bin yılın ortalarında bölgeler arasındaki bağlantılarla ilişkilendirilir¹²⁹.

¹²⁶ Obladen-Klauder, 1996: 267, 358, 365, TAFEL 120: 5. Ayrıca bkz. Bilgi, 2012, 302, Fig. 896.

¹²⁷ Türktüzün vd., 2014: 58-59, Res 18. Seyitömer'deki bazı benzer örnekler konusunda bkz. Silek, 2010: 48-49, 81. İkiztepe örnekleriyle karşılaştırma için bkz. Bilgi, 2012: 140-141, 144-145, 152, 154-155, 162-169. Anadolu'daki disk yüzlü örneklerle ilgili bkz. 296-299, 302-305, 309.

¹²⁸ Gündoğan-Aydınün, 2003: 45, Levha 63/b (ETÇ II); Bilgi, 2012: 302; Demirkol, 2019: 60-61, 157, Kat. No 51, 57.

¹²⁹ Karul, 2005: 118 vd.; Karul, 2012: 190 vd.; Özdoğan, 2016: 200-201; Heyd vd., 2016: 180-181, Figure 8.5.3. Figürinlerin kullanım amaçlarıyla ilgili tartışma için bkz. Atakuman, 2017: 85 vdd.; Atakuman, 2019: 82-83. Bunlardan İkiztepe'de ele geçen p.t. figürinlerden bir grup yüzlerinin düz işlenmesinde yola çıkarak Kyklad mermer idolleriyle karşılaştırılmıştır. Bu figürinlerde yüzlerin işlenişi, plastik burun yapısı, çukur gözler ve ağız, kulak delikleri gibi özellikler Yukarı Porsuk- Phrygia çevresi ve bu çevreyle bağlantılı Akarçay örneklerini andırır. Bu konuda karşılaştırma için bkz. Bilgi, 1996: 134, Levha 84, ayrıca Levha 82. Ayrıca bkz. Alkım vd., 1988: 55, 79, Lev. Pl. LVI: 1, 2, 4, 8, Lev. Pl. LXXV: 67, 67a, Lev. Pl. XCIX: 204, 204a, 204b, 205, 205a, 205b, 206, 206a, 206b, 207, 207a, 207b; Bilgi, 2012: 296-299, 302-305, 309. Balkanlarla ilişkiler konusunda bkz. 98-100, 109,

5.Genel Değerlendirme

Çalışma bölgemizde iki figürin tipinin daha fazla yaygın olduğu görülür. Bunlardan ilki oturur vaziyette, küt bacaklı, geniş omuzlara sahip, kadınlık organı genellikle belirtilmiş tiplerdir. Ahaların Çeşmesi örneğinde olduğu gibi gövde ve kalça genişliklerinin aynı olduğu ya da gövdenin kalçaya göre biraz daha dar olduğu görülür. Kadın figürinleri sıvazlanmış ve kabaca düzeltilmiştir. Bazı örneklerde yer yer ince koyu kırmızı boya izlerine rastlanır. Oturur vaziyette temsil edilen bu p.t. figürinlerin Anadolu'da yaygın olarak kullanıldığı anlaşılr¹³⁰. Elimizdeki örnekler bunlara yenilerini eklemektedir. Ahaların Çeşme, Pazarcık, Asarcık ve Kaklık mevkii mezarlıkta ele geçen bu buluntular Paşadağ çevresindeki yerleşim alanlarında ortak bir geleneğe işaret etmektedir.

Afyonkarahisar il merkezinin kuzeyinde, Sincanlı Ovası çevresinde ve Bayat ilçesinde yapılan araştırmalarda, literatürde *disk yüzlü figürinler/insan biçimli kaplar* diye tanımlanan ve İTÇ II'ye tarihlendirdiğimiz dört adet buluntu tespit edilmiştir. Stilistik özellikleri bakımından birbirine benzer özelliklere sahip bu örnekler, Ayvatlı'dan doğuda Çıkrık kesimine kadar, belli bir hat üzerindeki yerleşmelerde görülmektedir. Figürinlerden Kat. no. 7-8, 10 disk yüzlü figürinler grubu içinde değerlendirilirken, Kat. no. 9 insan biçimli kaplarla ilişkili görülmektedir.

Çok özenli yapılmayan Afyonkarahisar örnekleri, genellikle disk biçimli yüz, yüzün ortasında asimetrik ve orantısız burun, her iki yanda yuvarlak göz çukurları, yanlara taşkın kulaklar ile bir ya da daha fazla kulak delikleri ve arkaya doğru uzanan poloslarıyla tanımlanabilir. Yuvarlağa yakın başlar ve bastırma tekniğinde yapılmış, kenarları taşkın yuvarlak göz çukurları bu bölge için tipik bir özelliktir. Ancak stil özellikleri dikkate alındığında, figürinler arasında genel bir tip uyumu olmadığı da açıktır.

Disk yüzlü örneklerin sadece baş bölümleri korunduğundan gövdeyle ilgili ve giyimli olup olmadıkları konusunda değerlendirme yapmak mümkün görülmemektedir. Ancak oturur vaziyette temsil edilen figürinlerden Asarcık buluntusundaki boya izleri, bunların en azından bir bölümünün giyimli tasvir edildiklerini düşündürür.

İncelenen buluntularla ilgili karşılaştırmalar yine Afyonkarahisar örnekleri olan Kaklık Mevkii Mezarlığı, Bavurdu (Alanyurt) ve Çıkrık kesimlerindeki disk yüzlü

¹³⁰ Bilgi, 2012, 300-301.

figürinlerle yapılabilir. Bunların dışında çok sayıda ve farklı tipte örneğin görüldüğü önemli yerleşmelerden biri Demircihöyük'tür¹³¹ ve Afyonkarahisar buluntularının yakın benzerlerini Demircihöyük C tipi başlar grubu içerisinde bulmak mümkündür. Bu grupla en yakın benzerlikleri başların yuvarlağa yakın olması ve arkaya bakan polosla tanımlanabilir¹³². Küllüoba figürinlerindeki yuvarlak baş, polos, kimi örneklerdeki göz çukurları, plastik işlenen burun, burun köprüsüyle birleşen kaşlar, ağız çizgisini dik kesen çizgi dizisi (dişler?), delikli aplike kulaklar gibi özellikler de Afyonkarahisar buluntularıyla başlıca benzerlikler olarak sayılabilir¹³³. İç-Batı Anadolu çevresi figürin geleneğini yorumlayan Ç. Atakuman'ın ifade ettiği gibi: "Bu figürinler varyasyonlar içermekle beraber benzer bir ikonografinin ürünüdür"¹³⁴.

Bu İTÇ figürinlerin tipik örneklerinin ağırlıklı Phrygia kültür bölgesi çevresiyle Büyük-Menderes-Yukarı Porsuk bölgelerinin kesiştiği alanda görüldüğü anlaşılmaktadır¹³⁵. Akarçay havzası buluntularının birbirine yakın farklı merkezlerde bulunması bunların güneydeki yayılımına veya belki de bu tip figürinlerin çıkış noktasına işaret etmektedir. Aslında Afyonkarahisar çevresinde İTÇ'na tarihlendirilen farklı tiplere ait zengin bir figürin geleneğini geçmiş yıllarda tespit edilen buluntularla tanımlayabiliyoruz. Akarçay Irmağı çevresinde, Emirdağ kesiminde, Sandıklı Ovası'nda bu durumun kanıtı olan çok sayıda örnek vardır. Yukarıda söz ettiğimiz gibi Kaklık Mevkii Mezarlığı, Bavurdu (Alanyurt), Çıkrık, Ayvatlı Höyük, Höyükardı Mevkii, Çorca Höyük, Manahoz ve Kusura'daki disk yüzü figürinlere ait örneklerin yanı sıra yine bu bölgede ve biraz daha güneyde Ablak Höyük, Asarcık, Pazarcık, Kaklık Mevkii Mezarlığı, Kusura ve Bolvadin Üçhöyük'teki farklı tiplerde figürinler Akarçay havzası çevresindeki zengin Tunç Çağı figürin geleneğinin kanıtı sayılmalıdır.

Bavurdu (Alanyurt) kabının törensel bir işlevi olduğu, kabın şişkin karnının doğurganlığı simgelediği, dinsel törenlerde sunu kabı olarak kullanılmış olabileceği düşünülür¹³⁶.

¹³¹ Bilgi, 1979: 132 vd.; Obladen-Klauder, 1996: 227; Bilgi, 2012: 297-298, 302-303, 309.

¹³² Obladen-Klauder, 1996: 264, 280, 372, 365-366, 374, TAFEL 120: 4-10, TAFEL 121: 1-12. Obladen-Klauder C tipi başların benzerlerinin güneybatı Anadolu'da Ürüanhöyük, Bavurdu (Alanyurt), Kusura, Manahoz, Çıkrık, Akhisar, Nudra ve Banazhöyük figürinlerinde karşımıza çıktığını ifade eder. Bozüyük ve Thermi'den de birer benzer başın bulunduğunu, Akhisar ve Çıkrık heykelticiklerinin gövdelerinin Tip II'ninkilere çok benzediğini ifade etmektedir. Bkz. Obladen-Klauder, 1996: 278, 338, 346. Ayrıca bz. Bilgi, 1979: 132 vd.; Bilgi, 2012: 296-299, 302-305, 309; Demirkol, 2019: 157, Kat. No 51.

¹³³ Ay-Efe, 2006, 94, Resim 1-7; Öner, 2009: 33 vdd., Levha 1-2, 5-6, Resim 1-4; Bilgi, 2012: 302.

¹³⁴ Atakuman, 2019: 83.

¹³⁵ Sarı, 2012: 212-214, Şekil 190; Fidan vd., 2015: 75, Figure 9.

¹³⁶ Sözen, 1999, 16, Levha XIV.

Akarçay vadisinin batısında tespit edilen bu tip figürinlerin dinsel sembollerle ilgili olduğu varsayılırsa ve Demircihöyük/Küllüoba çevresindeki örneklerle benzer özellikleri dikkate alındığında, bunların Porsuk Vadisi/Sakarya Ovası ve Akarçay havzasının kesiştiği alan çevresinde MÖ III. binyıl ortalarına doğru gelişmiş ortak bir kültürel/dinsel geleneğe işaret ettikleri düşünülebilir¹³⁷.

Akarçay havzasının doğu bitiminde konumlanan Bolvadin Üçhöyük bu çevrenin ve Batı Anadolu'nun en önemli Tunç Çağı iskanlarından biridir. Konumu, büyüklüğü, zengin buluntuları ile siyasal ve ekonomik bakımdan önemli bir durumda olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında Üçhöyük yerleşmesinden Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi'ne giden ve ilk dönem kazılarında ele geçen Tunç Çağının farklı evrelerine tarihlenen p.t, taş ve kemikten yapılmış figürin/idoller bu yerleşmenin bölgenin en önemli kült merkezlerinden biri olduğuna da işaret sayılmaktadır.

Üçhöyük yerleşmesinde ve yakın çevredeki Kütahya Tavşanlı Höyük'te önümüzdeki yıllarda yürütülecek yeni kazı çalışmalarının, bu bölgeyle beraber Anadolu figürin geleneğinin, bunların kullanım amaçlarının ve geliştikleri bölgenin anlaşılması bakımından katkı sağlayacağı açıktır.

Bölgedeki kadın tasvirlerinin binlerce yıl boyunca bir süreklilik gösterdiği açıkça anlaşılmaktadır. Bunlarla ilgili en erken örnekler Afyonkarahisar Susuz Kasabası Eyüpoğlu Höyük, Şuhut İçikli yerleşmesi ve Bolvadin Üçhöyük'te ele geçen ve GNÇ/EKÇ'ye tarihlenen kadın figürinleridir. Eyüpoğlu yerleşmesi bölgede incelediğimiz İTÇ figürinlerinin yoğun olduğu alanın kesişme noktasındadır. Bu yerleşmenin batısında *disk yüzlü figürinler*, doğusundaki Bayat yerleşmelerinde de oturan kadın figürinleri başta olmak üzere diğer figürinlere rastlanır. Bu bölgenin kuzeyindeki Frig Vadisi çevresinde de Demir Çağına tarihlenen ve Kybele ile ilişkili olan kaya kabartmaları ve bu külte ait farklı melzemeler karşımıza çıkar. Bolvadin Üçhöyük yerleşmesinde karşılaşılan ve MÖ 2. bin yıla tarihlenen bazı taş ve mermer idoller de aradaki boşluğu dolduran ve bu geleneğin sürekliliğini kanıtlayan maddi unsurlardır. Anlaşılan bu figürinler en erken dönemlerden itibaren Akarçay havzası çevresindeki geniş bir alanda kullanım görmüş ve Demir Çağın kaya kabartmalarına kadar etkisini sürdürmüştür.

¹³⁷ Bu konuda yapılan bazı değerlendirmeler için bkz. Öner, 2009: 33; Massa, 2016: 201. Figürinlerin fonksiyonu ve kullanım amaçlarıyla ilgili tartışma için bkz. Atakuman, 2017: 85 vdd.; Atakuman, 2019: 82 vdd.

KAYNAKÇA

Afyonkarahisar İli Doğa Turizmi Master Planı (2013-2023) 2013, T. C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü V. Bölge Müdürlüğü, Afyonkarahisar.

Akarçay Havzası Kuraklık Yönetim Planı. Yönetici Özeti, T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü Taşkın ve Kuraklık Yönetimi Dairesi Başkanlığı, Aralık 2015.

Akarçay Havzası Sektörel Su Tahsis Planı Hazırlanması Projesi. Sektörel Su Tahsisi Eylem Planı ve Genelgesi (2019-2024), T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 2018.

Akarçay Havzası Taşkın Yönetim Planı, T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü Taşkın ve Kuraklık Yönetimi Daire Başkanlığı, Mayıs 2019, Ankara.

ALKIM, U. B.- ALKIM, H.- BİLGİ, Ö., 1988, *İkiztepe I. Birinci ve İkinci Dönem Kazıları. The First and Second Seasons' Excavations (1974-1975)*, Ankara.

ARDOS, M. 1978, *Afyonkarahisar Bölgesinin Jeomorfolojisi*, İstanbul.

ATAKUMAN, Çiğdem, 2017, "Figurines of the Anatolian Early Bronze Age: the Assemblage from Koçumbeli-Ankara", *Anatolian Studies*, Vol. 67, 85-108.

ATAKUMAN, Çiğdem, 2019, "Anadolu'da Merkezileşmeye Yeni Bir Bakış: Erken Tunç Çağı'nda Kimlik ve Sosyal Dönüşüm", *Anadolu/Anatolia, Ek Dizi I.4, Kültürlerin Bağlantısı. Başlangıcından Roma Dönemi Sonuna Kadar Eski Yakın Doğu'da Ticaret ve Bölgelerarası İlişkiler*, V. Şahoğlu, M. Şevketoğlu, Y. H. Erbil (Ed.), Ankara, 81-100.

AY-EFE, D. Ş. M., 2006, "Küllüoba'da Bulunmuş Olan Pişmiş Toprak Figürinlerden Birkaç Örnek", *Hayat Erkanal'a Armağan: Kültürlerin Yansıması. Studies in Honor of Hayat Erkanal: Cultural Reflections*, B. Avunç (Ed.), 90-94.

BİLGİN, A. N., 2015, "ETÇ Yerleşimi (V. Tabaka)", *Seyitömer Höyük I*, ed. A. Nejat Bilgin, 119-186.

BİLGİ, Ö., 1978, “M. Ö. III. Binyılına Tarihlenen Bir Grup İnsan Figürini ve Bunların Anadolu’da Dağılışı (3 Levha ile birlikte). A Type of a Goddess of the Third Millenium B.C. and its Diffusion in Anatolia”, *Anadolu Araştırmaları*, Vol. VI, 133-141.

BİLGİ, Ö., 1986, “İkiztepe Kazılarında Ele Geçirilen Antropomorfik Figürinler Hakkında Genel Gözlemler”, *IX. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 21-25 Eylül 1981, I*, 133-134, Levha 75-85.

BİLGİ, Ö., 2012, *Anadolu’da İnsan Görüntüleri. Klasik Çağ Öncesi*, İstanbul.

DARKOT, B.- TUNCEL, M., 1988, *Ege Bölgesi Coğrafyası*, İstanbul.

DEMİRKOL, M., 2019, *Batı Anadolu İlk Tunç Çağı Disk Yüzlü Figürinleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.

EFE, T., 2003, “Küllüoba”, *Arkeo Atlas*, 2, İstanbul.

EFE, T., 2007, “Küllüoba 2007 Yılı Kazı Çalışmalarına ait Rapor”, <http://w3.bilecik.edu.tr/kulluoba/wp-content/uploads/sites/95/2019/06/k%C3%BCll%C3%BCba-2007-i%C3%BC- rapor.pdf>, 1-31.

EFE, T.- AY-EFE, D. Ş. M., 2001, “Küllüoba: İç Kuzeybatı Anadolu’da Bir İlk Tunç Çağ Kenti. 1996-2000 Yılları Arasında Yapılan Kazı Çalışmalarının Genel Değerlendirmesi”, *TÜBA-AR*, IV, 45-78.

EFE, T.-TÜRKTEKİ M., 2011, “İç Batı Anadolu Erken Tunç Çağı Pişmiş Toprak Figürinleri ve İdolları”, *Karşıdan Karşıya. MÖ 3. Bin’de Kiklad Adaları ve Batı Anadolu*, İstanbul, 228-231.

EMRE, K., 1996, “The Early Bronze Age at Maşat Höyük”, *Essays on Ancient Anatolia and Syria in the Second and Third Millenium BC*, Wiesbaden, edt. P. T. Mikasa, 1-67.

ERDAN, E. 2018, “Yeni Bir Disk Yüzlü Figürin ve Anadolu’da Tanrıça Tapınımı Kapsamında İncelenmesi”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 35/2, 189-201.

FİDAN, E-SARI, D.-TÜRKTEKİ, M., 2015, “An Overview of the Western Anatolian Early Bronze Age”, *European Journal of Archaeology*, 18/1, 60-89.

GÜNDOĞAN, Ş., 1994, *M.Ö. 3. Bin'de Anadolu'da Mermer İdoller*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

GÜNDOĞAN-AYDINGÜN, Ş., 2003, *Eski Tunç Çağı'nda Anadolu Pişmiş Toprak Figürin ve İdolleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

GÜNDOĞAN-AYDINGÜN, Ş., 2005, “Kentleşme ve Tuncun Keşfi: İlk Tunç Çağının Kutsal Bedenleri. Urbanization, the Invention of Bronze and the Sacred Bodies of the Early Bronze Age”, *Tunç Çağının Gizemli Kadınları. Mysterious Women of the Bronze Age*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 29-80.

HEYD, V.- AYDINGÜN, Ş.- GÜLDOĞAN, E., 2016, “Kanlıgeçit-Selimpaşa-Mikhalich and the Question of Anatolian Colonies in Early Bronze Age Southeast Europe”, *Sheffield Studies in Aegean Archaeology. Odysseys and Oddities. Scales and Modes of Interaction between Prehistoric Aegean Societies and Their Neighbours*, ed. Barry P. C. Molloy, Oxford&Philadelphia, 169-202.

İLASLI, A., 1992, “Karaoğlan Höyüğü Kurtarma Kazısı”, *Müze Kurtarma Kazıları Semineri 2*, 95-103.

KARGIOĞLU, M.- SERTESER, A.- ŞENKUL, Ç.- ÖZDEMİR, M. A., 2008, “Akarçay Havzası (Afyonkarahisar)’ındaki Tehlike Altındaki (Cr, En, Vu) Endemik Bitkilerin Coğrafi Bilgi Sistemleri (Cbs) İle Haritalanması ve Koruma Statüleri”, *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1 (2): 33-36.

KARUL, N., 2005, “Anatolische Idole in Ostthrakien: Kırklareli-Kanlıgeçit” ” B. Terzan, R. Jung, E. Kaiser, B. Horejs (Eds.), *Interpretationsraum Bronzezeit, Festschrift für Bernhard Hänsel. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie Band 121*, Bonn, 117-121.

KARUL, N., 2012, “Anthropomorphe Plastik”, In M. Özdoğan and H. Parzinger, *Die frühbronzezeitliche Siedlung von Kanlıgeçit bei Kırklareli (Studien im Thrakien-Marmara-Raum 3. Archäologie in Eurasien 27)*, Berlin, 190-192.

KOÇAK, Ö., 2004 a, *Erken Dönemlerde Afyonkarahisar Yerleşmeleri*, Kömen Yayınevi, Konya.

KOÇAK, Ö., 2004 b, “Afyon-Bolvadin Yüzey Araştırmaları 2002 (Neolitik Çağ’dan İlk Tunç Çağına Kadar)”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, XXI/1, 173-184.

KOÇAK, Ö., 2005, “Bolvadin, Çay ve Sultandağı Yüzey Araştırmaları 2003”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, XXII-2, 19-28.

KOÇAK, Ö., 2010, “Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2008 Yılı Yüzey Araştırması”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, XXVII/2, 287-312.

KOÇAK, Ö., 2011, “Bazı Örnekler Işığında Afyonkarahisar Orta Tunç Çağ Mezarlıkları ve Bunların Yerleşmeler ile İlişkileri”, *Özsait Armağanı. Mehmet ve Nesrin Özsait Onuruna Sunulan Makaleler. Studies Presented to Mehmet and Nesrin Özsait*, ed. H. Şahin-E. Konyar-G. Ergin, İstanbul, 261-276.

KOÇAK, Ö., 2013, “The Second Millennium B.C. Settlements and Cemeteries in the Eastern Interior of Mid-West Anatolia”, *L’Anatolie des peuples, des cités et des cultures (IIe millénaire av. J.-C.-Ve siècle ap. J.-C.) Colloque International de Besançon 26-27 Novembre 2010, Volume 2. Approches Locales et Régionales*, édité par: Hadrien Bru-Guy Labarre, 15-29.

KOÇAK, Ö., 2014, “Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2012 Yılı Yüzey Araştırmaları”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, XXXI/2, 75-96.

KOÇAK, Ö.- BAYTAK, İ.- YAVUZ, E.- ESEN, Ö., 2022, “Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2019-2020 Yılları Yüzey Araştırmaları”, *Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2019-2020 Yılı Yüzey Araştırmaları*, Cilt 3, Ankara, 47-64.

KOÇAK, Ö.- ESEN, Ö.- KIZGUT, R.- KAYA, M., “Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2017 Yılı Yüzey Araştırmaları”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, XXXVI/3, Ankara, 239-260 (2019).

KOÇAK, Ö.- ESEN, Ö.- KIZGUT, R.- KOÇAK, T., 2020, “Afyonkarahisar İli ve İlçeleri 2018 Yılı Yüzey Araştırmaları”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, XXXVII/3, Ankara, 209-232.

KOÇAK, Ö.- BİLGİN, M., 2005, “Taşlı Höyük: An Important Early Bronze Age Settlement and Necropolis in Bolvadin-Dışlı Village”, *Anatolia Antiqua*, XIII, 85-109.

KOÇAK, Ö.- BİLGİN, M.- KÜÇÜKBEZCİ, H. G., 2016, “The Determination of the Settlement Density in West of Turkey, between 6000-1200 B.C., According to Archaeological Findings”, *International Journal of Social Sciences*, 3rd Asian Conference on Multidisciplinary Research in Higher Education (ACMRHE 2015), Manila, Filipinler, 1-13.

KOÇAK, Ö.- BİLGİN, M.- KÜÇÜKBEZCİ, H. G., 2019, *MÖ II. Binyılda Afyonkarahisar Çevresi Kültürleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

KOÇAK, Ö.- IŞIK, A., 2007, “2005 Yılı Afyonkarahisar İli ve İlçeleri Arkeolojik Yüzey Araştırması”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, XXIV/1, Ankara, 357-380.

KOÇAK, Ö., 2016, “An Important Settlement in the Inland 7500 Years Ago: Çataltepe”, *Proceedings of the Seventh Asia-Pacific Conference on Global Business, Economics, Finance and Social Sciences (AP16Malaysia Conference)* ISBN: 978-1-943579-81-5 Kuala Lumpur, Malaysia. 15-17, July 2016.

KOÇAK, Ö.- BİLGİN, M., 2010, “Afyonkarahisar’da İki Önemli Geç Neolitik/Erken Kalkolitik Dönem Yerleşme Yeri: Eyice ve Pani Höyük”, *TÜBA-AR*, 13, 23-38.

KOÇAK, Ö.- BİLGİN, M., 2013, “Afyonkarahisar Üçin Buluntuları Işığında Batı Anadolu Prehistoryası Üzerine Yeni Gözlemler”, *Adalya*, XVI, 31-48.

KOÇAK, Ö.- PEKER, H.- BİLGİN, M.- KÜÇÜKBEZCİ, H.G., 2019, “Afyonkarahisar Yüzey Araştırmaları ve Küçük Çataltepe, Ablak Höyük’ten Anadolu Hiyeroglif Yazılı Mühür Baskıları”, *TÜBA-AR*, 24, 45-71.

KOÇAK, Ö.- BİLGİN, M.- ÖZTÜRK, H.- ESEN, Ö., 2023, “Akarçay Havzasının Batısında Disk Yüzlü Figürinlere ait Yeni Bir Grup Örnek”, *Prof. Dr. Salih Çeçen’e Armağan*, eds. İ. Albayrak- L. G. Gökçek- N. Yıldırım- K. Toptaş, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 101-116.

KORFMANN, M., 1977/1978, “Demircihüyük. Vorbericht Über Die Ergebnisse der Grabung von 1975”, *Istanbuler Mitteilungen*, 27/28, 5-31.

KUZAY, M.- TOMBUL, M., 2020, “Akarçay Havzası ve Van Gölü Havzası için 1901-2015 Yılları Arasında Standartlaştırılmış Yağış İndeksi’ne (SPI) Göre Trend Analizi”, *BŞEÜ Fen Bilimleri Dergisi 7. Cilt - Milli Mücadele ve TBMM'nin Açılışının 100. Yılı Anısına-100. Yıl Özel Sayısı*, 51-61.

LAMB, W., 1936, “Excavations at Kusura near Afyon Karahisar”, *Archaeologia*, LXXXVI, 1-64, pl. 1-8.

LAMB, W. 1937, “Excavations at Kusura near Afyon Karahisar”, *Archaeologia*, LXXXVII, 217-273, pl. 78-84.

MASSA, M., 2016, *Networks Before Empires: Cultural Transfers in West and Central Anatolia during the Early Bronze Age*, A thesis submitted for degree of Doctor of Philosophy. Institute of Archaeology University College London.

OBLADEN-KLAUDER, J., 1996, “Die Kleinfunde aus ton, Knochen und Metal”, *Demircihüyük, Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1975-1978, Herausgegeben von Manfred Korfmann, Band IV, Die Kleinfunde, A Die Lithischhen Kleinfunde (Ayşe Baykal-Seeher), B Die Kleinfunde aus ton, Knochen und Metal (Julia Obladen-Kauder)*, Rhein.

ÖNER, B., 2009, *Küllüoba Höyüğü Geç Kalkolitik ve İlk Tunç Çağı Küçük Buluntuları (Yontmataş Aletler ve Metal Eserler Hariç)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

ÖZDOĞAN, E., 2016, “Kanlıgeçit- an Anatolian Model of an Urban Center in Eastern Thrace: an Overview”, *Early Bronze Age Troy. Chronology, Cultural Development, and Interregional Contacts, Studia Troica. Monographien 8*, Ernst Pernica, Sinan Ünlüsoy, Stephan W. E. Blum (Ed.), 197-207.

ÖZGÜL, E., 2023, *Eski Anadolu Toplumlarında Tanrıça Tasvirleri (Mö 2. Binyılın Sonuna Kadar)*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Denizli.

SANDALCI, S., 2022, “Seyitömer Höyük Kurtarma Kazısında Ele Geçen Figürinler”, *Seyitömer Höyük Kurtarma Kazısı 1989-2021*, ed. Serdar Ünan, 2022, Ankara, 2022, 325-416.

SARI, D., 2012, “İlk Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı’nda Batı Anadolu’nun Kültürel ve Siyasal Gelişimi”, *MASROP E-DERGİ, Küllüoba Kazıları ve Batı Anadolu Tunç Çağları Üzerine Yapılan Araştırmalar*, Sayı: 7, 112-248.

SİLEK, S., 2010, *Seyitömer Höyük İdoller*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

SÖZEN, E. Ö., 1999, *Batı Anadolu’nun MÖ. III. ve II. Bin’e ait Pişmiş Toprak Figürinleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

TAŞ, B.-YAKAR, M., 2010, “Afyonkarahisar İlinde Yükselti Basamaklarına Göre Arazi Kullanımı”, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 8 (1), 57-76.

TOPBAŞ, A- EFE, T.- İLASLI, A., 1998, “Salvage Excavations of the Afyon Archaeological Museum, Part 2: The Settlement of Karaoğlan Mevkii and the Early Bronze Age Cemetery of Kaklık Mevkii”, *Anatolia Antiqua*, Sayı: VI, 21- 94, 66-67, Fig. 51: 110.

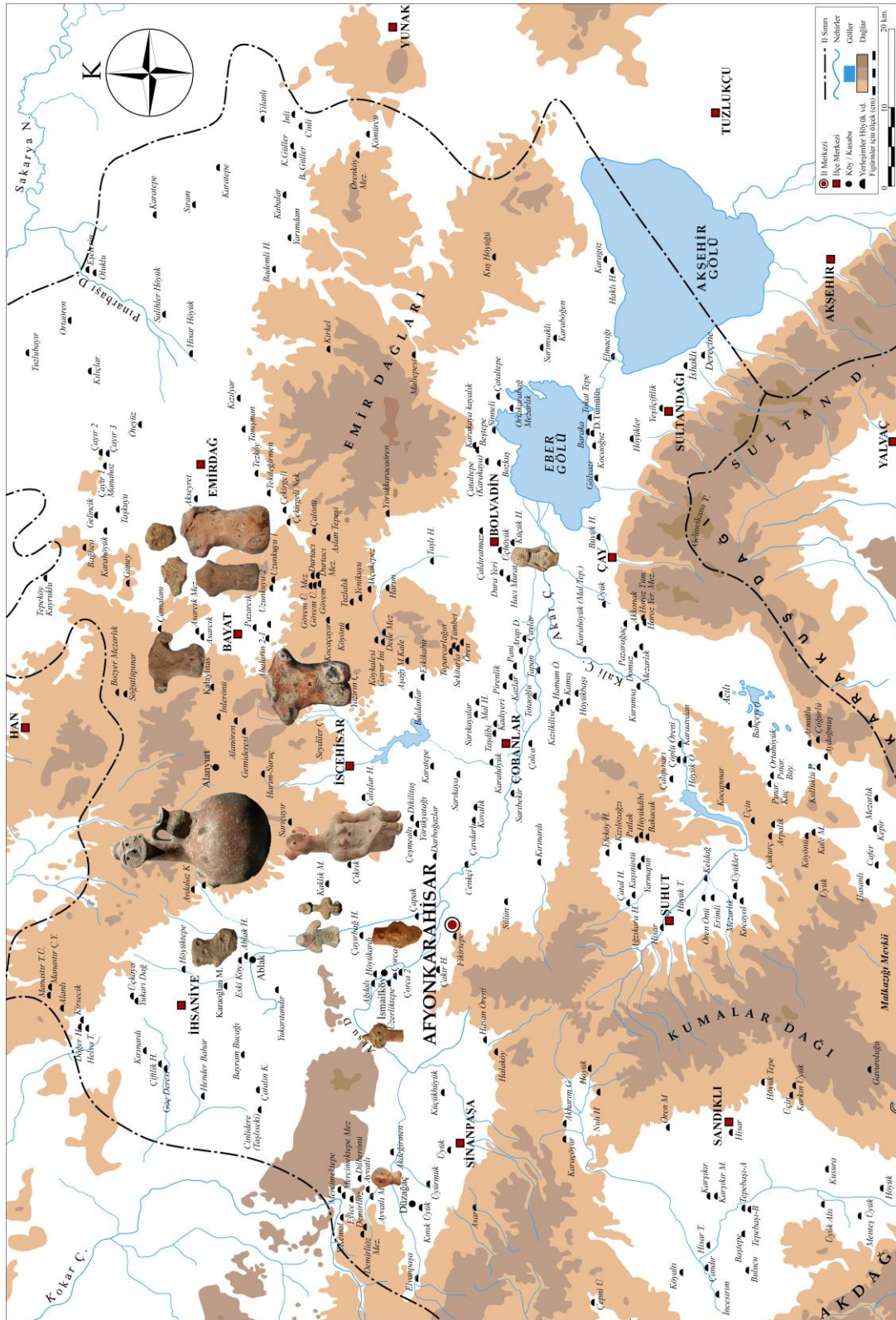
TÜRKTEKİ, M.- SARI, D., ŞAHİN, F.- TÜRKTEKİ, S.- TUNA, Y., 2021, “Anadolu’da Bir İlk Tunç Çağı Kenti: Küllüoba, Genel Değerlendirme ve 2020 Yılı Çalışmaları An Early Bronze Age City in Anatolia: Küllüoba, General Evaluation and 2020 Season Work”, *Lycus Dergisi*, Haziran 2021, Sayı 3, 105-128.

TÜRKTÜZÜN, M.- ÜNAN, S.- ÜNAL, S., 2014, “Çiledir Höyük Erken Tunç Çağı II Bulguları”, *TÜBA/AR*, 17, 49-72.

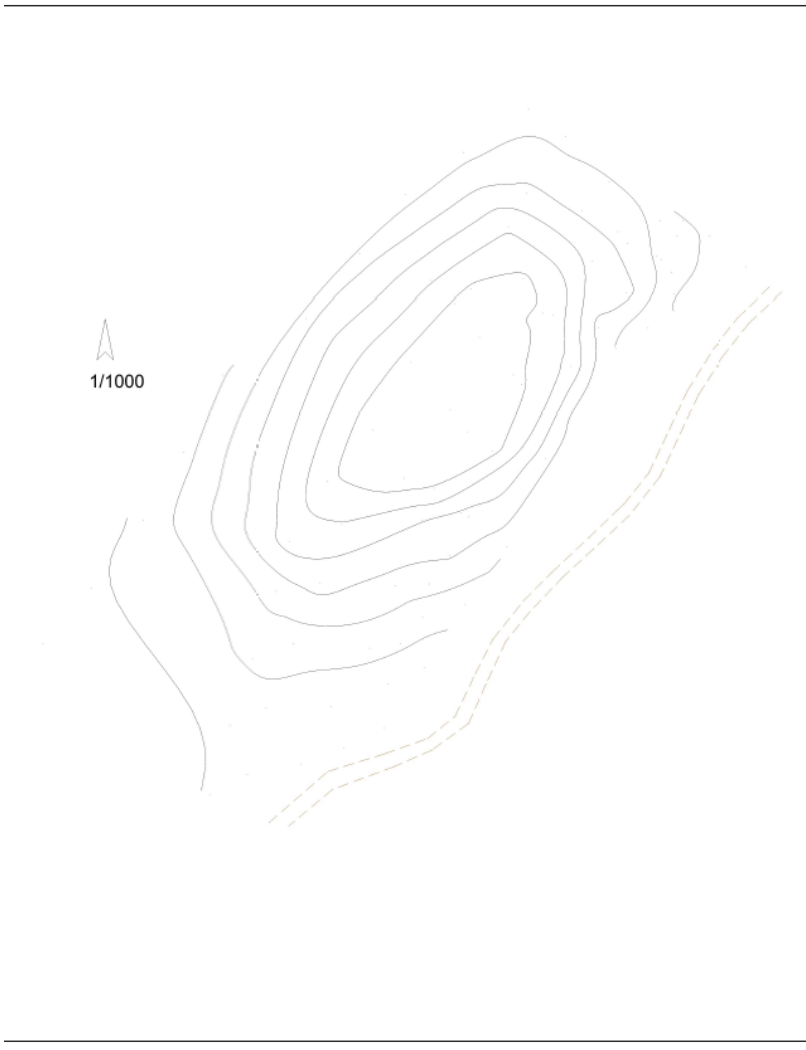
YETİLMEZSOY, D. B., 2006, *Tarihöncesi Figürinlerin Yorumlanmasında Düşünsel ve Kuramsal Yaklaşımlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

YILMAZ, Ö., 2005, “Afyonkarahisar İli Genel Coğrafya Özellikleri”, *Afyonkarahisar Kültüğü, Cilt I*, Afyonkarahisar.

Harita, Resim ve Çizimler

Harita 1: Akarçay havzasının batısındaki yerleşmeler ve bazı disk yüzü figürinlerin buluntu yerleri.

Resim 8: Ahaların Çeşmesi yerleşmesi

Resim 9: Ahaların Çeşmesi yerleşmesi

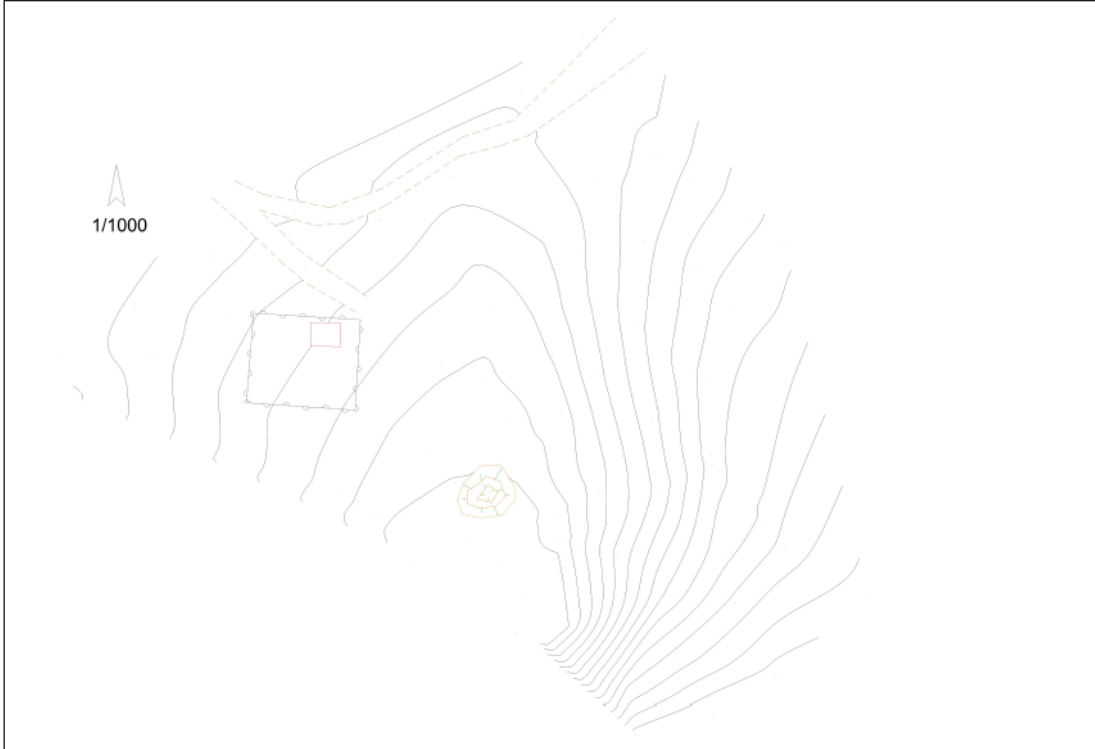
Resim 10: Ahaların Çeşmesi yerleşmesi

Resim 11: Asarcık yerleşmesi

Resim 12: Asarcık yerleşmesi

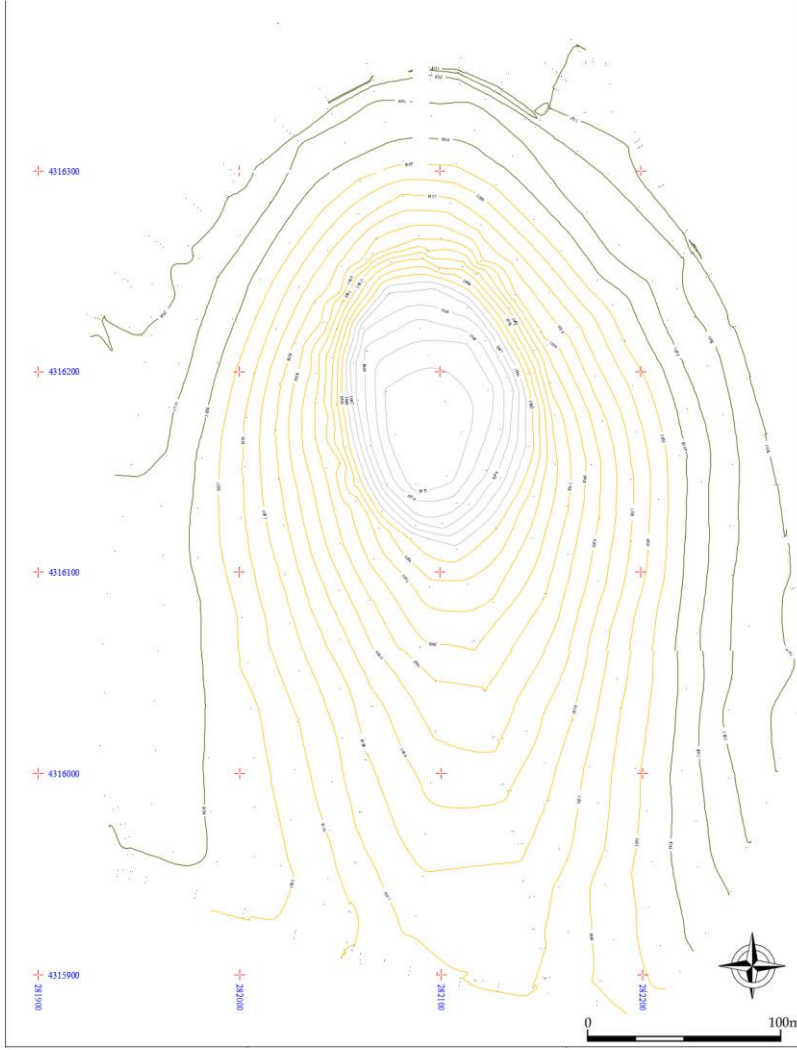
Resim 13: Pazarcık yerleşmesi

Resim 14: Pazarcık yerleşmesi

Resim 15: Pazarcık yerleşmesi

Resim 16: Ablak Höyük

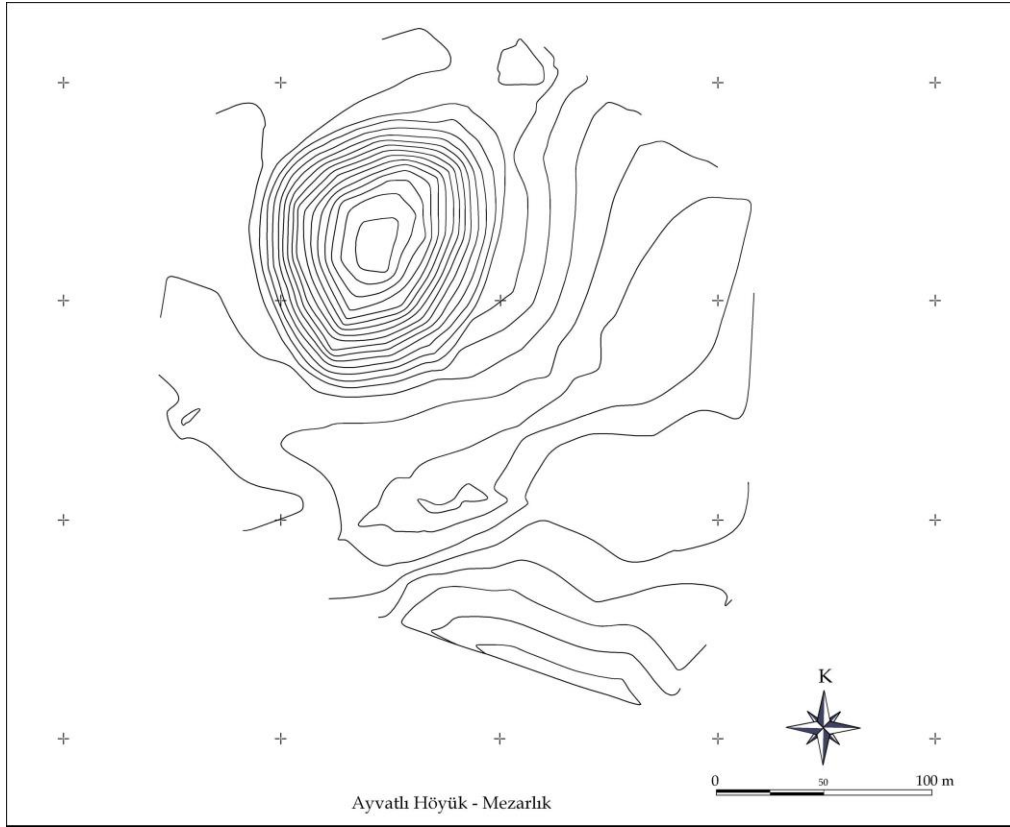
Resim 17: Ablak Höyük

Resim 18: Ablak Höyük

Resim 19: Ablak Höyük figürini ilk buluntu durumu

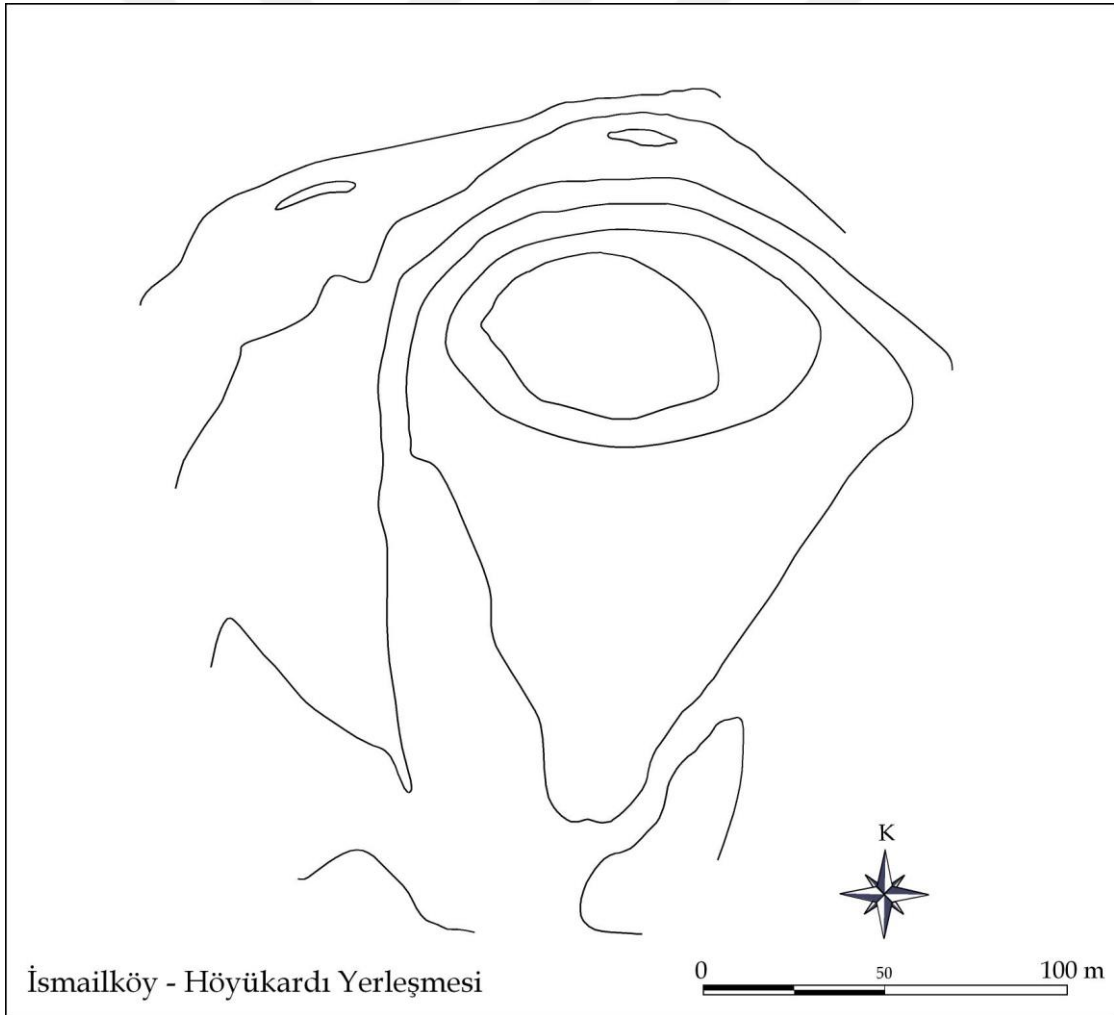
Resim 20: Ayvatlı Höyük ve güneydeki mezarlığı

Resim 21: Ayvatlı Höyük ve güneydeki mezarlığı

Resim 22: Ayvathı Höyük

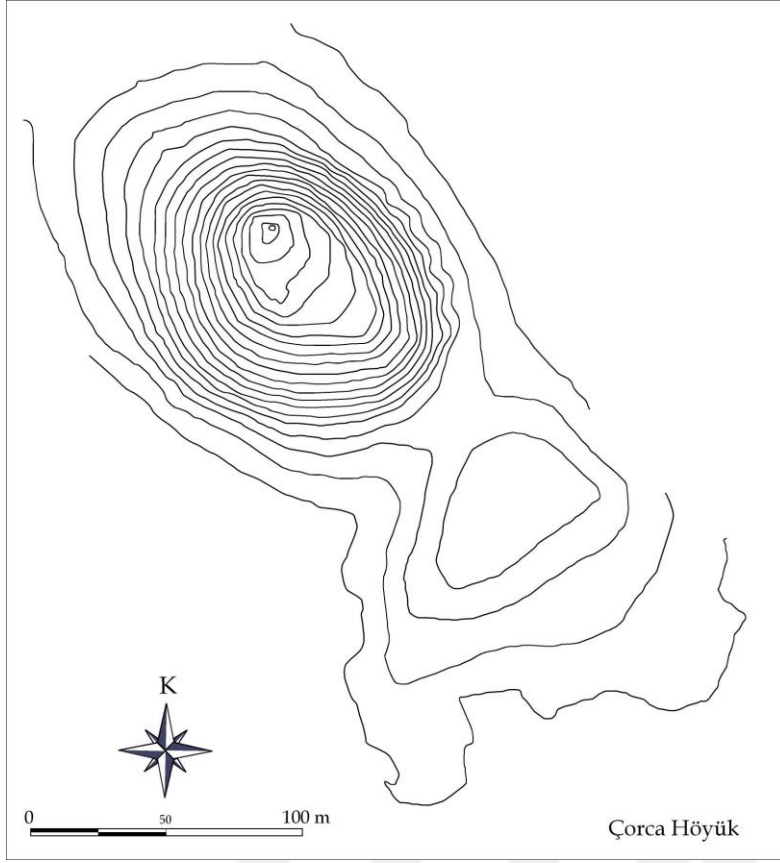
Resim 23: Höyükardı yerleşmesi

Resim 24: Höyükardı yerleşmesi

Resim 25: Höyükardı (Türbeyanı)

Resim 26: Çorca Höyük

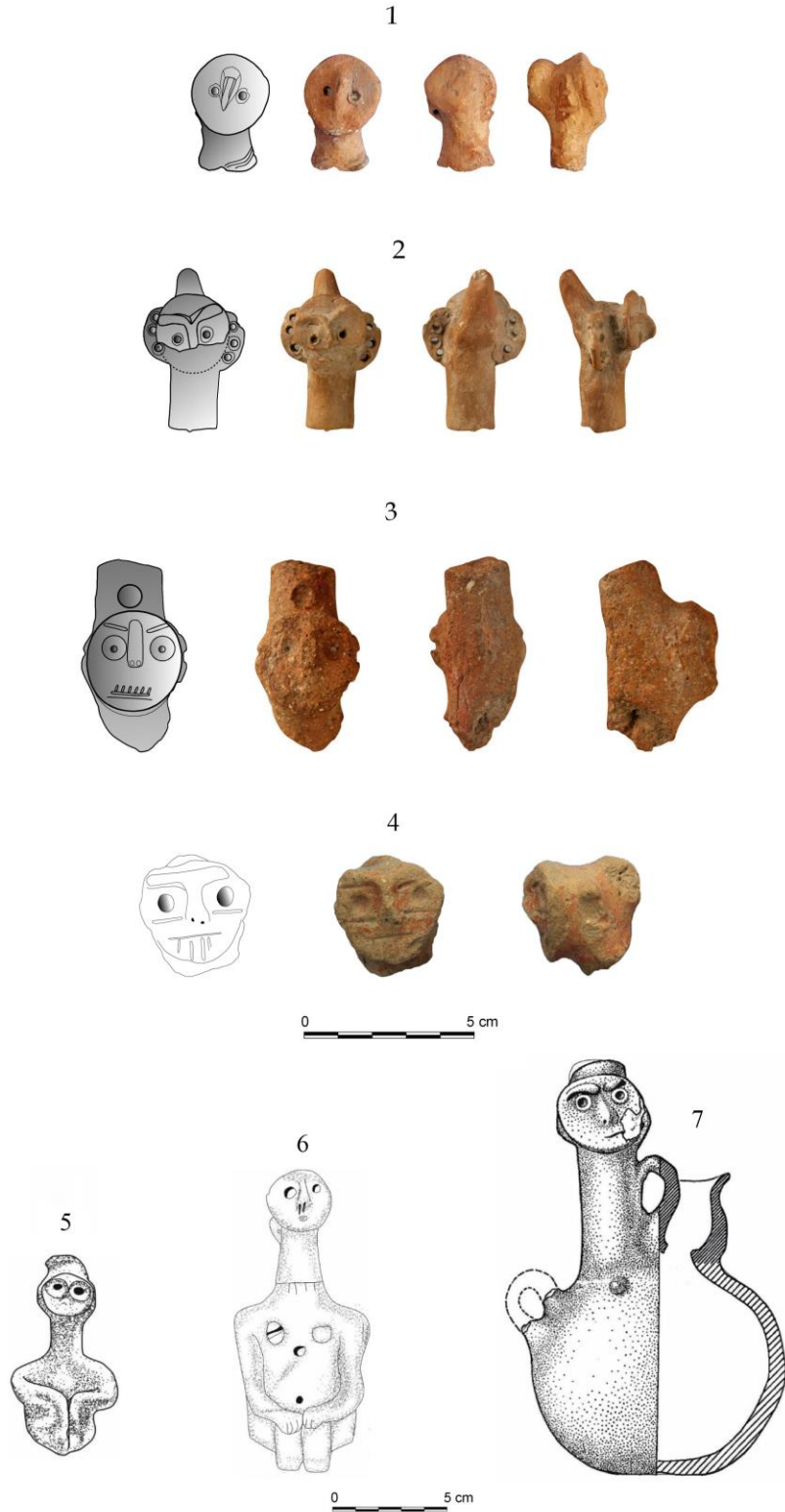
Resim 27: Çorca Höyük

Resim 28: Çorca Höyük

Resim 29: Pişmiş toprak figürinler. 1: Ahaların Çeşmesi, 2: Asarcık, 3: Pazarcık 1; 4: Pazarcık 2, 5: Pazarcık 3, 6: Ablak Höyük

Resim 30: Akarçay havzasının batısında disk yüzlü figürinler/insan biçimli kaplar. 1: Ayvatlı, 2: Höyükardı, 3: Çorca, 4: Pazarcık, 5: Kaklık Mevkii Mezarlık, 6: Çıkırık, 7: Bavurdu (Alanyurt) (4-6: Demirkol, 2019, 158-159, 163, kat. no: 52, 54, 56'dan)

Resim 31: Akarçay havzası çevresindeki bir grup p.t. kadın figürini/kaplar. 1. Bavurdu (Alanyurt), 2: Çıkırık, 3: Pazarcık, 4: Kaklık Mevkii Mezarlık, 5: Çorca, 6: Ayvatlı, 7: Höyükardı, 8: Ahaların Çeşmesi, 9: Asarcık, 10: Pazarcık(1) , 11: Kaklık Mevkii Mezarlık, 12: Pazarcık(3), 13: Pazarcık(2), 14: Bolvadin Üçhöyük, 15: Ablak Höyük.